

1657 Bolognino deel 1/3

Laatste blz. uitgave
van Ompemings
Taal. Bericht 1649

Druk-fauten aldus te ver- beteren.

Pag.	Lin.	Leest.	Pag.	Lin.	Leest.
3.	17.	Heerey	36.	7.	terte, secte.
7.	24.	gevolch, raed,	38.	11.	and'ren, and'ren.
9.	7.	doen, doch.	41.	2.	Samuel, ik Samuel.
10.	15.	geoeffent, geoeffend	43.	35.	harder, harder.
11.	22.	doem, doen.	53.	18.	voor, door.
14.	31.	met, moet.	56.	5.	las, las.
15.	24.	de, der.	60.	19.	verdobbelle, ver- dobbellinge.
17.	2.	ledens, ledkens.	62.	23.	tot, toe.
18.	15.	1. Sam. Mania, (Sara, Marija.)	65.	20.	meur, muer.
20.	5.	geenderley, doeter bygefachte.	66.	3.	sonder, onder.
21.	32.	dan, dar.	69.	36.	Radmus, Kadmus.
25.	11.	ick, ik.	77.	14.	verftandige, ver- ftandigen.
27.	8.	onfe, onfer.	79.	26.	om eene rufte, doe- ter by, inde plaetze.
31.	23.	voorftands, voor- ftanders.	79.	11.	rijm, rijmen.
	17.	lafftelijk, rafftelijk.		23.	leydens, lijden.
	4.	dolle, dobbele.			

A. L. K. M. A. E. R.

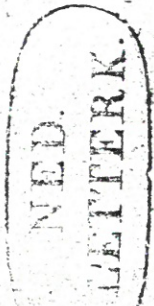
Gedruckt, by Symon Cornelijf. Breken-geest.
wonende inde Lange-ffraet, inde vinder
vande Druck-konft, Anno 1649.

NIUWE NOODELIJCKE ORTOGRAPHIE,

Tot het fchrijven en't drucken van
onfe Neder-duytfche Tale:

Sonder vvelcke het eyghen gheluydt der vvorden
oft fillaben der felve, nit en kan uytghedruckt
vvorden, noch de verffcheydentheydt der vvor-
den in't geluydt ende betoekeniffe.

Ghevonden ende gefchreven door den Eerw. Heer
GVILIELMVS BOLOGNINO, S.T.L. Canonic van
de Cathedrale Kerck tot Antwerpen.

T'ANTWERPEN,

By Jacob Wefens / op de Lombaerde
Deste / in den gulden Wybel. Anno 1657.

Sanctae Theologiae Licentiatus

A'n de Edele Meeren;

Heere **GVILIELMVS VAN HAMME**, *Schalaster,*
Heer **ANTONIVS SIVORI**, ende Heer **GVILIELMVS**
DESPOMEREAVX, *Hoof- mannen vande Gulde van*
S. AMBROSIVS: *misgaders an de Dekens, Ouder-*
mans ende Supposien van de selve Gulde.

DEn Eeryv. Heer **GVILIELMVS BO-**
LOGNINO, uyt last van sijn Overheydt,
besich zijnde om den Nederduytsen
Bijbel gelijk te maken aen den Au-
thentiken Latijnsen Bijbel, héft bemerct, hoe om-
mogelijk dattet is, met de gevoonelijcke vvijsse
van schrijven, uyt te drucken onse Nederduytsse
tale, ende dór 'tgheschrift te onderscheyden van
malkanderen de vvórdén dí in 't geluydt ende de
beteekenis, verschillen: gelijk noodtsakelijk is
om't een vvórdt vór't ander nít te lesen, sonderling
in schriften van groot verlanck. Wárom hy tot het
ghemeyn best, dién ángánde, héft bequame níu vve
schrift-teekenen dár toe gefocht en gevonden.

Már om dat dese níu middelen, vór al moeten
in 't vverc gelét vvorden in de Scholen, en dór de
Schól-meesters, dárom en heb ic nít konnen ghe-
laten, an Uvve **EE**. ende an de gheheele loffelijcke
Gulde van Sinte Ambrosius dijt Schrift op te dra-
gen, ende toe te eygenen, biddende, dat hen geli-
ve her selve in danck te nemen, ende dór hun jonst
het te vervoorderen, tot het vórghenoemt ghe-
meyne best, dí ben, en sal blijven

Uwer EE. ootmoedighen di nár,
Iacob Mesens.

DEN AVTHEVR

TOT

Den goetwillighen Leser.

Wilt ghy uyt u geschrift veel dolingen verdrijven,
Let op't gehoor en mond, als gy u Duyts wilt schrijven:
Op dat gy over-een dár in komt met de tál,
Van welke u geschrift verschilt nu menigmál.
Verscheyden klancken dá uyt drucken tegen reden
Met een Schrift-teeken wilt, tot groote duysterheden,
Om welke die Wils gy den Leser sálen doet,
Dat inde Ionckheydt min ooc worden kan verhoeds.
Leert anders schrijven dan, om beter ooc te lesen,
En ooc met minder moet, als is ghedán vór desen,
De kinders't allebeyte leeren in de schól,
Op dat vermindert word' den arbejdt met't gedól.
Leert, dat een selve schrift, om sonder feyl te lesen,
Tot veulderhande klanc nít dinstig en kan wesen,
Om dár een teeken past op een geluydt alleen,
En dárom dit alleen brengt uyt, en anders geen.
En wilt om't oudt gebruyc nít langer blijven dolen,
Als gy een beter wét, te voren u verholen:
En brodt al willens nít, als m' anders u bedádt,
Gelyck in dit mijn Schrift u jonstelijc geschádt.
Vár in rot allen klanc't Schrift-teeken is te vinden,
Váróm den genen dá dár an sich sal verbinden,
Sal schrijven met gemac, en sonder duysternis,
Al datter in ons tál, soo't luydt, te schrijven is.
Een íder Schrijver wel tracht alle wórdts-geluyden,
Ná't schrijvens oudt gebruyc, den Leser te beduyden,
Már die Wils slát verstelt, en dár, om nít, na tást,
Om dat hy in't geschrift geen teeken héft dat past.

HET I. CAPITTEL.

5

*Inleydinghe tot den inhoudt van dit Schrift,
dór de grondt-redenen des selfs.*

A' Ngefin dat de gheschreven oft ghedructe
vvóorden gevonden zijn en ingestelt van de
meníchen tot teekenen van de gesproken vvór-
den, dá teekenen zijn van de saken, vvelcke dór
dí vvóorden te kennen vvorden gegeven, ende uyt-
gedruct: soo íst ooc reden, dat de geschreven oft
gedructe vvóorden, in alles over-een-komen met
den klanc oft geluydt van de gesprokene, dáse de
teekenen van zijn, op dat alsoo't geschrift, ende
den druck met de spráck over-een-komen.

Wár dór sal geschíden, dat den Leser van't ge-
schrift, oft van den druck, sal lesen gelyckmen
spréct: ende dat den schrijver oft drucker, gelyck-
men spréct, ooc sal schrijven oft drucken.

Wár uyt ooc blijct, datmen de vvijse van't
schrijven oft drucken der vvóorden, moet halen
uyt de vvijse van spreken: als vvelcke ons uyt-
vvijst, hoe datmen moet schrijven oft drucken.
Want, gelyck vvy gesét hebben, de schrift en den
druck zijn teekenen van de sprác, oft geluydt der
vvóorden, de selve ons uyt druckende.

Ende hír uyt volght, In den eersten, dat, alíer
een vocál oft self-klíncker, tvvee oft dryderhande
is van geluydt, dat de selve dan ooc op tvvee oft
dryderhande vvijfen moet uytgedruct vvorden in

6
den druck oft 't gheschrift : vwant een-derhande teeken in't drucken oft schrijvē, en kan nít tvvee-derhande oft dryderhande geluyden van eenige vocál beteeenen ende uyt drucken. Ende dit sal dīnen vór het 3. 4. 5. en't 6. Cap.

Ten tweeden volghter uyt, dat in den druck oft gheschrift, tvvee gelijke oft ongelijke vocalen, te samen már en kunnen uyt drucken een diph- tonge oft tvvee-klanck, in de spráck, en geen meer- derhande klancken. Want een derhanden gedrueten oft geschreven tvvee-klanc oft diphtonge, en kan nít over-een-komen met verscheyden klancken in de spráck, ende dárom moet elcken besonderen klanck hebben sijn besonder teeken, dár hy dór kennelijck vvorde gemáct: ende oversulcks moe- tender soo veul schrift-teeken geuonden vvor- den, alser klancken zijn oft geluyden in de spráck. Ende dit sal dīnen vór het 8. Cap.

Ten derden volghter uyt, dat tvvee verscheyden vocalen in't gheschrift oft druck, geen tvvee- klanck en kunnen beteeenen oft uyt drucken, dan den genen dī eenigfins gemengelt is, ende in den vvelcken beyde de vocalen eenigfins luyen, en ge- hoort vvorde.

Want, gelijk uyt het vórgánde blijct, soo moe- ten de gedruete oft geschrevene diphtongen oft tvvee-klancken, over-een-komen met de gespro- kene, vvelcke ver-eysschen, dat beyde de klancken van de tvvee verscheyden vocalen, eenigfins in hen gehoort vvorde, oft dat men ser eenigfins in
gevvár

7
gevvár vvorde, om dat ser soodaniglijk moeten in versmiltē.

Om dese reden en behoorden nít meer vór tvvee-klancken gekent te vvorde de geschreven oft gedruete, ae, ie, ende ue, om dat men in alle de mondt-vvórdē, dī beteeent ende uytgedruet vvorde met allulcken geschreven oft gedruete vvorde, dár dese gemeynde tvvee-klancken ae, ie, oft ue, in gebruyct vvorde, nít gevvar en vvorde de e. als blijct in dese en dīrgelijcke vvor- den, maer, mier, muer, in vvelcke geenfins de e gehoort en vvorde, már alleenlijk de lange oft vette vocalen á, í, ú: vvárom men dī vvorde aldus moet drucken oft schrijven, már, mīr, mūr. Ende om dīrgelijcke reden en magh de ei, dī van sommige gebruyct vvorde in dese en dīrge- lijcke vvorde, vveirt, verteirt, nít gehoude vvor- den vór eenen tvvee-klanck: om dat in dī vvor- den geen i gehoort en vvorde, már alleen de lang- ste é: ende dárom moeten dī vvorde aldus ge- schreven vvorde, vvért, vertért.

Dan hīr is te bemercken, nopende de ie, dat vvy dī beneden in't 7. cap. sullen stellen onder de diphtongen oft tvvee-klancken, om dat vvy dár mede schrijvē dese ende dīrgelijcke vvorde, liers, kiers, stiert, stiertien, beentien: dór-dien dat in dese vvorde, de i en de e, beyde te samen in een sillabe gehoort vvorde, de i vórende de e nár, makende te samen eenen tvvee-klanck: van vvelcken vvy sullen handelen in't 8. Cap.

Dock

Doch den goet-villigen Leser sal beliven te
 vveten, dat ick in dit Schrift sonderling heb op-
 sicht genomen op de Antverpse tale, om dat di
 de beste is onder de Neder-duytsse talen, gelijk
 ick tot Loven by occasie heb hooren seggen, op
 den preck-stoel, den seer Eervv. Heer Petrus Palu-
 danus (gebortig van Mechelen) Doctór in de H.
 Godtheyt, ende Plebán van S. Peeters aldár, di vór
 seer ervaren in de Neder-duytsse tale vvirtd ge-
 acht. Welck hy seyde tot een gelijkenisse van
 tgenyhy vór had. Want hy verclárde dár mede,
 dat in de Grickse tale, onder de vir verscheyden
 vvijsen van spreken, di in hár vwaren, de Attica
 de alder-beste vvas: te vveten, gelijk de Ant-
 verpse de beste is onder de Neder-landtse talen.
 Wárom ick oock goet heb gevonden, án te vvijs-
 sen de bequámste middelen, dór vvelcke lichtelijck
 te vvege sal konnen gebrocht vvorden, datmen het
 schrijven sal konnen over-een-brengen met het
 spreken in di tale, met onderscheydinge in't schrij-
 ven der vworden, di men in't spreke is onderschey-
 dende. Wár toe de middelen tot noch toe onbe-
 kent en ongevonden zijn gevveft, ende dárom on-
 gebruyct gebleven, onder verscheyden misbruyck-
 ken. Di nochtans om de gevvoonte nit en moeten
 blijven in't gebruyck, alser goede ende rechte
 middelen vvorden ángevvesen tot een goet ge-
 bruyck ende gevvoonte, di noodlijck is om alle
 dubbigen, vverringen, onder een-sammelingen
 ende dolingen te vverren, en te verhoede in't schrij-
 ven

9
 ven en drucken, ende in't lesen ende spellen. Als
 ooc om te verhoeden verscheyden moeyelijckhe-
 den in't leeren van't schrijven oft lesen der vvor-
 den di in de sprac zijn van verscheyden geluy-
 den, ende nochtans nit verscheydentlijc en vvor-
 den geschreven oft gedruet, gelijc sal blijcken uyt
 dit Schrift.

HET II. CAPITTEL.

Van de verdeylinge der letteren.

Dár zijn tvveederhande letteren, te vveten,
 Vocalen oft self-kinckers, en Consonanten
 oft me-kinckers. Vocalen oft self-kinckers, zijn,
 letteren di kincken oft luyden dór hun selven,
 ende doen de Consonanten oft me-kinckers luy-
 den. Soo dat Consonanten oft me-kinckers, zijn
 letteren di dór hun selven alleen nit en luyden,
 már dór de Vocalen by hen gevoeght: vvelcke
 Vocalen zijnder ses, a, e, i, o, u, y. De y moe-
 ter by-gevoeght vvorden, om dat in hár gevonden
 vvordt het vvesen ende den árdt van de Vocalen,
 als vvelcke een enckel ende ongemengelt geluydt
 héft dór hár selven, in de uytprác, gelijc doen
 de Vocalen: vvant sy en kinct oft en luydt nit als
 een dubbel i, om dat haren klanc oft geluydt op
 dién van de i nit en treet. Consonanten oft me-
 kinckers, zijnder tvvintigh, te vveten, b, c, d, f, g,
 h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, z. vvelcke let-
 B tce

teren nít en luyden dan dór behulp van de self-
klinckers oft Vocalen, ende dárom en kanmen dese
nít noemē sonder behulp van een van de Vocalen.
'T vvelc ooc plaets grijpt in dese dry, j, v, w, íst
saken datmen se te recht vvilt noemen: vvant dí
dese noemen als letterē van eenen eygen self-klanc,
dí noemen se qualijc, om datse me-klinckers zijn,
ende geen self-klinckers.

Dárom als men dese vvilt schrijven gelijcse ge-
noemt ende uytgesproken vvorden, soo moetmen
by hen voegen een vocál: ende by de j, voeg' ick
de vocál i, aldus ji, nít alleen om datter een vocál
moet by gevoegt vvorden, már ooc om aldus ken-
nelijcker te maken het onderscheydt tusschen dese
tvvee letteren j consonant ende i vocál.

Om vvelcke reden voeg' ick ooc by de v conso-
nant, de u vocál, aldus vu, op datmen beter be-
mercke het onderscheydt tusschen de v consonant
ende de u vocál, met vvelcke de v luydt, gelijc
ooc de j met de i vocál. Wat ángát de derde
consonant, de w, dí vvordt tegen reden genoemt
een dubbel u, om datse geen gemeynschap en héft
met de u vocál: gelijcse ooc nít en héft met de v
consonant: ende ick noemse een vvu, om te too-
nen datse ooc luydt met de u. Ick en volge ooc
nít in't noemen van de j en v, de gene díse noe-
men jot en vau, om dat alle de andere consonan-
ten már met een vocál uytgesproken vvorden, te
vveten, met een van dese, a, e, u, ende dat de con-
sonant en már een van doen en hebben om genoemt

te vvorden. Ende dat de j ende v en vv meklinck-
kers zijn, sítmen in de nárvolgende vvórdē,
jacht, jeugt, joc, jolyt, julep,
vanc, vet, vol, vvyl, vyl,
vvat, vvēt, vvīt, vvōl, vvulps.

Uyt allen 't gene dat boven gesét is, blijct hoe
qualijc datmen 't geluydt van het vvórdeken uyt,
vvilt aldus uyt drucken, vv: om dat dese tvvee
letteren consonanten oft meklinckers zijn, ende
sonder vocál oft self-klincker, geen geluydt en
konnen uyt drucken, gelijcse in de uyt sprac sonder
self-klincker nít en luyden. Ende nít min en do-
len se dí den selven klanc uyt drucken met dese let-
teren, vvuyt: vvant met te stellen de noodeloose
v, vór het vvórdeken uyt, vvordt der eenen heel
anderen klanc uytgedruct eens vvórds dat geen
beteekenis en héft: als blijct uyt het vvórdt vvyl.
gelijc ooc de vvórdekens vyl en uyl beteekenen
gesproken vvórdekens dí verschillen in't geluydt
en in de beteekenis: vvant vyl beteekent het in-
strument dármen me vylt, en uyl eenen nachtvo-
gel. Soo grooten verschillen maken dese verschil-
lende v, ende u, vvelcke, als een vocál oft self-
klincker in't geschrift, beteekent een gesprokene
u, dár de v alleen in't geschrift, gheen geluydt
en beteekent, dan alser eenige vocále by vvordt
ghevoegt.

HET III. CAPITTEL.

*Van de Bedeylinghe der Vocalen in korte
ende langhe.*

Enige ervarenen Schól-meesters hebben met reden van gevoelengevvéft, datter in de Neder-duytsche tale, in't schrijven oft drucken der selve, moeten ooc lange vocalen gevonden en gebruyct vvorden: vvant in dese tale vvordender ooc lange vocalen gehooft, dí dór lange geschreyene oft gedructe vocalen behoorden beteekent en uytgedruct te vvorden, 't vvelfonder dese nít te recht en kan gheschíden, gelijk in dit Schrift opentlijk sal betooft vvorden. Oversulcs soo moetender ooc lange vocalen tot den druc, oft het geschrift gevonden vvorden, om de lange in't spreken, te beteekenen ende uyt te drucken. Dan dit onderscheydt der vocalen en vvordt nít gevonden in de y. Már, vvat ángát de vocal e, dí héft dit besonder boven de vocalen a, i, o, u, dat se dryvvervigh is in haren klanc oft geluydt, te vveten, kort, lanc, ende langer, gelijc blijk d'uytsprác van de dry nárvolgende, en van andere dírgelijcke vvórdén, vel, vél, en vél, vvelfke alle van verscheyden geluyden beteekenisse zijn: vvant vel en huyl, vél en vióle, zijn van een teekenisse, ende vél beteekent de bladeren dí tegen de muren vvassen. Ende met dat de é, in't derde vvórdt, herder luydt, als de e in't tvveede, ende

ende dat dese een langer geluydt héft, als de e in't eerste vvórdt, dárom héft my bequám gedocht, datmen, tot onderscheydt, de eerste e soude ongeteekent laten en de tvveede teekenē met een huylken aldus, vél, ende de derde, als hebbende een langer oft vetter geluydt, dan de tvveede, met een herdt-geluydt-teeken, aldus, vél. Ende hír van sullē vvý breeder spreken in't 5. cap. Komende nu tot de vír andere vocalen, te vveten, tot de a, i, o, u, vvelfcker andersgeene dan kort ende eenderhande lange vvorden gehooft in de sprác, soo teekenen vvý de lange vocalen der selvere, tot onderscheydt van de korte, met een herdt-geluydt-teeken, aldus, á, í, ó, ú, Ende van de á, í, ú, sullen vvý handelen in't nárvolgende capittel.

HET IV. CAPITTEL.

Van de lange vocalen, á, í, ú.

Dese dry lange vocalen, á, í, ú, sullen in den druck, oft 't geschrift, bequamelijc dínen in stede van dry gemeynde diph tongen oft tvvee-klanckers, te vveten, van dese, ae, ie, en ue, in dese en dírgelijcke vvórdén, maer, mier, muer, gelijcmen dese gevvent is te schrijven: doch tegen reden, om dat dí dry paren van vocalen nít uyt en drucken de dry geluyden deser vvórdén, gelijcse uytgesproken vvorden. Want in de uytprác van dese vvórdén, geen gemengelde geluyde

gehoort en vvorden van a en e, van i en e, noch van u en e, mår alleenelijc geluyden van lange oft vette á, í, ú, sonder datse gemeynschap hebben met den klanck, oft 'tgeluydt van de e: als vvelc men in sulcken vvóorden nít gevvár en vvordt, ende oversulcs nít en behoorde ooc in den druc oft 'tgeschrift deser vvóorden gestelt te vvorden, om dat het drucken en het schrijven moet met 'tgesprêc over-een-komen. (Siet het eerste Capittel in't derde gevolg.)

Ende dárom ist dat eenige in Hollandt, ende andere plátsen, hebben de vvóorden maer en muer en dírgelijcke, begoft te schrijven, 'teen met een dubbel a, ende 't ander met een dubbel u, aldus, maar, muur: 't vvelc sy vervolgens, om de selve reden hadden moeten doen in't vvóordt mier, en dírgelijcke, aldus, miir. Mår, behalven dat het noodeloos is tvvee vocalen dár toe te gebruyckē, dár een lange vocal, geteekent met een herdt-geluydt-teeken, dár toe genoeghsám is (gelijc de sake genoeghsám is) soo isker ooc te bemercken, dat een dobbel a, oft u, nít tē-samen en versmiltē in derde-klancken dí van hen verschillen, gelijc doen de ee, ende de oo, in dese en dírgelijcke vvóorden, meer en moor, mår alleenelijc soudē versmiltē in hēns gelijcke geluyden, doch lange-re oft vettere: om vvelcke te beteekenen oft uyt te drucken, genoeghsám dínen de vocalen á, ú, aldus geteekent met herdt geluyd-teekens, gelijc oock dese lange í genoeghsám uyt druct den klanck dímen

dímen tracht uyt te drucken met de gemeynde diphtonge oft tvvee-klanck, ie, in de vvóorden dí vvy stellen in de tvveede nárvolghende rije, in vvelcke vvóordē vvy in stede van ie stellen de lange í, om dat (gelijc vvy híc voren gesêet hebben) de e nít gehoort en vvordt in dí vvóorden, ende dat de lange í tot 'tgeluydt van dí vvóorden genoeghsám is. Mår de ie beteekent eenen heel anderen tvvee-klanck, van vvelcken vvy handelen in't 8. Capittel.

De exempelen van de lange á, í, ú, zijn de nárvolgende vvóorden, elcke op hun ry.

Exempel van de lange.

á	í	ú
árdt,	bír,	búr,
bárt,	dír, dín,	cúr,
dádt,	fír,	dúr,
gán,	gír,	húr,
hán,	hír,	kúr,
mán,	lír,	múr,
nán,	mír, mín,	schúr,
pár,	nír,	súr.
rádt,	pír,	
stát,	rír,	
tál,	fír, fín,	
ván,	tír, tín,	
vván,	vír,	

Van de lange Vocalen é ende ê.

In't 3. Capittel hebben vvy betoont, datter in ons Neder-duyts dryderhande Vocalen e, gehoort vvorden, ende datter dárom ooc dryderhande in den druc en in't geschrift gevonden moeten vvorden. Welcke vvy aldár aldus onderscheyden hebben, e, é, ê, in de vvórden vel, vél, en vél, gelijc vervolgens moet gedaen vvorden in dese vvórden, schel, schél, schél: schél, beteekende tdecksel van eenen pot, ende schél een gebrec der oogen, ende in dese, vvert, vvér (als men sét: schoon vvér) en vvér oft gevver dármén me vecht.

Sommige nochtans schrijven de tvveede en de derde vvórdén en dírgelijcke, met een dobbel e, már qualijc, gelijc vvy sullen bevvijsen in't 8. Capittel van den tvvee-klanc ee. Even qualijc oft qualijcker, schrijftse Gaspar vanden Enden in sijnen Dictionaris aldus met een dubbel ée, in dese vvórdén, spēel, véel (vvelcke vvy schrijven met dese é alleen, gelijcse luyden in de sprác) ende in dese, méel, géel, dí vvy schrijven met een é, aldus geteckent met een herdt-geluyd-teeken, om datse een herder geluydt hebben in de sprác als de voor-gánde, van vvegen de é. Tot vvelck herder geluydt, om het uyt te drucken, genoechsam is dese ~~gen é~~, ende de tvveede en is nít alleen noodeloos, már

már soude ooc maken tvvee sillaben van een, dánder már een en is, gelyc de uyt sprác vā dí vvórdén uytvvyst. Sít het gene dat vvy gesét hebben in't 4. Capittel van de lange á, en ú, tegen syne aa, en de uu. Wat ángát Cornelius Kilianus, dí schryft verscheydentlyc in synen Dictionaris de vvórdén dí vvy schryvé met dese lange é: vvant hy schryft dí, nu met een dubbel e, nu met een e oft æ, ende oock met ey. Want in de T. stelt hy tegen vveer en in de W. stelt hy vveer en vveyr. Ende in de M. stelt hy het vvórdt mæde, als beteekenende den dranó gemaect van honig en vvater, vvelck vvórdt vvy schryven met de langste é, aldus, mé: ende aldus verscheyden vvy dat van't vvórdt mee, dat beteekent een stof dármén me verft. Item in de S. in stede van svvér, stelt hy svvère, en svveyr. Soo dat hy't geluydt, dat vvy bequame-lyc uyt drucken met dese langste é, uyt druct met ee, ee, ende ey, gelyc vvy gesét hebben: aldus tastende ná het schryf-teeken van't geluydt dat het bléten, der schapen gelyck is, het vvelc, gelyc vvy hebben gesét, vvel bequame-lyc vvórdt uytgedruct met dese langste é. want de Latynse e oft æ, dicvils dá toe gebruyct van Kilianus, en is in geen gebruyck in onse Neder-duytsche tale, ende de ey beteekent, en druct uyt eenen heel anderen klanc, oft geluydt als is dé genen die inde vvórdén gehoort vvórdt. Ander, gelyc Martinus Binnaert in synen Dictionaris, schryven tgeluydt van de langste é met ei: már het vvórdeken mé, vvyt opent.

opentkyc uyt, dat de ei dat geluydt nít uyt en druct, overmits dat schryvende mei, men nít uyt en druct dat geluydt. Gelyckmen het schápf kens bé nít uyt en sou drucken schryvende bei, gelyckmen ooc nít en sou 'tgeluydt der gansen él, met te schryven eil. Dárom legg' ick : Het schápf kens bé, leert schryven mé, En't gans kens él, gél, mél, en vél. Wár uyt volgt, dat onse vvyse van schryvé, alisse noot ghebruyct gevvést, nochtans de beste is, ende dár by noodsakelyc, om een behoorlyc onderscheydt te maken tusschen de gedruete oft geschrevene vvórdē, dí de mondt-vvórdē, van verscheyden geluyden en beteekenissen, uyt drucken en beteekenen, ende de selve, met hun onderscheydt, moeten kennelyc maken. Dár nochtans in de vvórdē, dí soodanige mondt-vvórdē uyt drucken soudē, geen onderscheydt in't drucken, oft schryven te vinden en is, nít tegenstánde de verscheydentheydt van de mondt-vvórdē, gelyc blyct uyt allen't vórgánde, en noch meer uyt het i, en't 3. capittel. Nu maké vvy aldus onderscheydt tusschen de gedruete oft geschrevene vvórdē, beteekenende de mondt-vvórdē dí luyden met dese é, ende de gene dí beteekenen de vvórdē dí luyden met de korte e : gelyc tusschē dese bét en bedt, bést en best, dés en des, él en el, genést en genest, gesét en geset, gelét en getet, héft en heft, lég en leg, léft en lest, mét en met, nét en net, pést en pest, réft en rest, schél en schel, spél en spel, vél en vel, véft en vest, vvést en vvest.

Ende

Ende desgelycs maken vvy ooc onderscheydt tusschen de gedruete ende de geschreven vvórdē, beteekenende de mondt-vvórdē dí luyden met de langste e, ende de korte e : als tusschen dese geschrevene oft gedruete vvórdē, dégen en dege, als men sèt : van dege, dél en del in't vvórdt, delinge, gélt en geldt, régen en rege, in't vvórdt regenoot, rél en rel, in't vvórdt marellen, schél en schel, stér en ster, in't vvórdt venster, vér en ver in't vvórdt verdoen, ende tusschen de tvveede en de eerste sillabe van't vvórdt vervért.

Exempelen van dese

<i>lange é</i>	<i>en langste é.</i>
bést, bét,	bér,
dél,	dél, déren,
él,	él,
géft, genést,	gél, gér, gérne,
gréft,	hér, hérinc,
héft,	kél, kés,
kél,	mél, mér,
léft, lét, lég.	néring,
nér,	pél,
pést,	règen, rél,
réft,	schél, svvér,
snést.	vél, vér, vergéert, ver-
vést, véfen,	téert, vés, véfen,
vvést, vvést,	vvér.
vvér.	

C z

Van

Van de lange ó.

DE noodzakelycheydt van de lange ó in't drucken oft 't schryven, blyct dár uyt, dat-ter in de Nederduytsche sprác lange vocalen o gehoort vvorden, gelyc blyct uyt het geluydt van dese vvóorden, dól-vveg, gót, gelóft, hóp, kóc, kól, kór, lóft nórdt, nórt, píttól, póc, ick róc, stóc, vvórdt. 't Is vvár dat Gaspar van den Enden in synen Dictionaris schryft dusdanige vvóorden met een dubbel o, teekenende de eerste met een herdt-geluydt-teeken, ende de tvveede ní, aldus, búskóol, dóolvveg; már hár tegen dínen de redenen dí vvy gebruyct hebben tegen de dubbele aa, uu, ende ée. Want, gelyc vvy geset hebben, de eerste ó, aldus geteekent met dit herdt-geluydt-teeken, is dár dór genoechsam, om uyt te drucken en te beteekenen de lang-kinckende ó in de sprác: soo dat de tvveede o gants noodeloos is, ja máct ooc meer van een sillabe tvvee in't lesen. Want dár vvorden aldus tvvee geluyden uytgedruct, een herdt ende een sochter. Ooc onse vvyse van schryven is dínstiger om te onderscheyden, ende van malkanderen te verscheyden de vvóorden, hóp, hóp, en hoop, kól kól en kool, lot lót, en loot, roc, róc, en rooc, schot, schót en schoot. Item 't vvórdt, gelóft van gelooft: item poc, van póc, stoc van stóc, vlot van vlót, vvórdt van vvórdt.

Exem-

Exempelen van de lange ó.

bóg,	kól, kol,	nót,
dól-hof,	kót, kot,	pól, pol,
gót.	lóg,	róg, rog,
hóp, hop,	lót, lor,	sóg, sog, són, son,
jón,	móght,	vógt, vór.

Na allen 't gene dat geset is in de vyf vórgánde Capittelen, stell' ick aldus den nárvolgenden A. B. C.

A, a, á, b, c, d, e é, f, g, h, i, í, j, k, l, m, n, o, ó, p, q, r, s, t, u, ú, v, w, x, y, z.
N^o. j, v, w, vvorden genoemt ji, vu, wu,

HET VII. CAPITTEL.

Van de Diphthongen oft Twee-klancken.

Diphthongen oft tvvee-klancken zyn tvvee vocalen oft self-kinckers ('t zy gelycke, 't zy ongelycke) by-een gevoeght, en makende már een sillabe in de gedructe oft geschreven vvóorden. Ende vvorden aldus genoemt na den klanc oft 't geluydt, datse in de mondt-vvóorden, oft in de sprác, beteekenen: tvvelc is eenen dárden klanc oft geluydt, in den vvelcken tvvee vocalen oft self-kinckers versmiltten, oft vereenight zyn. Soodanige zynder 22. Ende even-vél schrift-teeken, hár volgende met hun exempelen.

au,

au, dau, flau, gau, kau, klau, lau, nau, snau,
 áy, báy, dáy, fráy, gáy, háy, káy, láy, máy,
 náyen, páyen, quáyen, ráyen, fáyen, táy, vláy,
 vváyen.
 ee, beel, beer, caneel, deel, graveel, heel, keer,
 leer, meer, neet, peel, zee, zeel, sneeu, teer,
 vreet, vveer.
 eu, beurte, deught, deur, fleur, geur, heus, jeugt,
 keus, neus, vreugt.
 ey, bey, deyl, ey, feyl, geyl, key, kley, leyen,
 mey, neygen, reyn, sey, teyt, vleyt, vvey.
 ia, diangelen, gediangel, tian.
 ie, bootien, fluyttien, guyttien, houttien, luyt-
 tien, moettien, steentien.
 ié, dvviérs, giérde, hiért, kiérs, liérs, miérs,
 miért, niérstig, piérdt, stiért, viérdigh, viérs,
 vviérdt, vviérdigh.
 oe, boer, doet, floex, goedt, hoedt, moet, roest,
 soet, troetelen, vvoeden.
 oo, boodt, doodt, groot, hoof, jool, kool, loodt,
 noodt, poot, roodt, toon, vvoon.
 ou, bout, douvven, fout, goudt, hout, koudt,
 louter, mout, rout, fout, stout, vout, vvout.
 oy, oye, broyen, doyen, hoy, koy, loyen, moyen,
 noy, poyen, royen, stroyen, toyen, vloy.
 uy, buy, bayl, duym, fluyt, guyt, huyl, kuyt,
 luyt, muyl, puyt, ruy, ruym, schuym, tuymelen.
 uy, quyt, quytten, quytting.
 ua, quamen, qualyc, quant, quats.
 uá, quádt, quál.

ue,

ue, quēen, quelen, quellen
 ué, quén, quél.
 ué, quéken, quécster, quén.
 ui, quint, quisten, quispel, verquicken.
 uo, gequollen.
 uó, quót.

Hír is te bemercken 1. Dat, gelyc vvy korte en lange vocalen hebben gestelt, vvy alsoo hír oock diphtongen gestelt hebben met korte en lange vocalen, te vveten, áy, ie en ié, ua en uá, ué en ué, uo en uó, 2. Dat vvy tvveederhande diphtongen uy gestelt hebben, beyde met eenderhande u en y: om datse op tvveederhande vvyfen luydt, te vveten anders in't vvórdt buyt ende de nárvolgende, ende anders in't vvórdt quyt. Vande diphtongen ie en ié, om datter vél van te seggen is, sullen vvy noch spreken in't 9. Capittel.

HET VIII. CAPITTEL.

Van de Diphtonge ofi Twee-klanc ee.

VAn dese en hebben vvy in't vórgánde capittel már eenderhande exempelen van vvórdten gestelt, te vveten al sulcke in vvelcke de ee, beteekenen eenen derden klanc oft geluydt, in't vvelcmen dór'tgehoor eenigsins gevvar vvórdt de dubbel ee, gelycmen doet in't vvórdt beel ende de nárvolgende aldár. Het vvelc nít bevonden en vvórdt in't geluydt, datmen in anderé dryderhande vvórdten vvilt beteekenen ende uyt drucken

met

met de dubbel ee, in welcke di misbruyct vordē, vvant, in den eersten, soo en vwordt dat nít bevonden in't geluydt, datmen vuilt uytdrucken met een dubbel e, in de vvóorden di vvy in't 5. Capittel hebben met dese lange é, geschreven, als exempelen van dese lange é gelyc in dese, beft, el, héft, dímen schryft aldus, beeft, eel, heeft: in vvelcke nochtans dese lange é alleen ghehoort vwordt in de sprác, ende nít een derde geluydt dár tvvee vocalen ee in versmiltē, ende eenichsins in ghehoort vworden.

Ten tvveeden, en vwordt het selve nít bevonden in't geluydt, datmen vuilt uytdrucken met tvvee vocalen ee in de vvóorden di vvy in't selve 5. Capittel geschreven hebben met dese langste é, als exempelen van dese é, gelyc in dese en dírgelycke, tegen-vveer, svveer, gesvveer, in vvelcke de ee gestelt vwordt in stede van de langste é, met vvelcke opréchtelyc vwordt uytgedruet 't geluydt datmen in dese mondt-vvóorden met de ee vuilt uytdrucken, oft met eenige andere letteren, gelyc vvy gesét hebben in't selve Capittel. 'tWelc 'tgehoor sal uyt vvyfen in alle de vvóorden di vvy gestelt hebben tot exempelen van dese langste é.

Ten derden en vwordt ooc in dese mondt-vvóorden, peerdt, meert, steert gelycmen díende dírgelycke met schrift-teekenen uytduet, nít 'tgeluydt van de ee, már 'tgeluydt van de diphtonge ié, gelyc vvy sullen bevvyfen in't nárvolgende Capittel.

HET

HET IX. CAPITTEL.

Van de Dihtongen oft Twee-klancken ie, ende ié.

IN't 4. Capittel hebben vvy betoont, dat in dese en dírgelycke vvóorden, bier, dier, sien, misbruyct vwordt de ie, en gestelt in stede van de lange oft vette vocál í, vvelcke, ende niet de ie; uytduet, en bequamelyc beteekent 'tgeluydt datmen in de sprác hoort in dese vvóorden, ende men tracht uyt te drucken met ie. De reden is, om dat in di vvóorden de e geensins en vwordt ghehoort; ende oversulcs soo vwordtser qualyc by de i gevoegt in den druc, oft 'tgeschrift. Már vvelen te recht vworden de ie, ende ié, gebruyct als tvvee-klancken, in de vvóorden di alfulcken mondt-vvóorden beteekenen, dár dese tvvee-klancken in ghehoort vworden, ordentlic de i vór, en de korte oft de langste é nár, gelyc in dese en dírgelycke, beentien, steentien, en de diminutiven oft verminder-vvóorden met de sillabe tien, ende in dese, Miért, piédt, stiért, ende alle de gene di vvy gestelt hebben tot exempelen van de diphtongen oft tvvee-klancken ie en ié, in't 7. Capittel. Ende vvat angát de verminder-vvóorden met de sillabe tien, dat in dese de sillabe tien, qualyc geschreven vwordt met de j, aldus, beentjen, steentjen &c. blyt hír uyt, dat dit nít over-een-komt met de sprác, nár vvelcke de j nít en mag hangen án d'eerste

D

ste

26
ste sillabe, már án de tvveede, in vvelcke de tvvee
consonanten oft meklinckers, tende j, tesamen
nít en kunnen luyden oft gespelt vvorden aldus,
tjen. Ende ist datmen spelt het vvórdt steentjen
met dese tvvee sillaben, steentjen; oft datmen
om de noodtelycke bedeylinge van dit vvórdt,
stelt op t eyndt van den regel, steent, en in t be-
ginfel van den nárvolgenden, jen; soo sítmen
opentlyc dat dit strydt tegen de sprác, in vvelcke
geen, jen gehóort en vvórdt, már tien. t Welc ooc
bevestight vvórdt met het vvórdt diangelen oft
gediangel, in vvelcke de d, hangende án de diph-
tonge ia, máct dár mede de sillabe dian, in vvelc-
ke ooc ordentlyc de i vór vvórdt gehóort ende
de a nár. Het kan ooc bevestight vvorden met het
vvórdeken tien, dat ons nágeburen gebruycken in
ste vantian. Dáren-boven vvórdt ooc bevestight
met het vvórdt remediért, in het vvelc, als het
vvórdt uytgesproken met vír sillaben (vvanneer
dat met tvvee stipkens aldus moet geschrevē vvor-
den, remediért) soo vvórdt de i vór gehóort, de é
nár: már het selve vvórdt van ons ooc vvórdt
gebruyct ende uytgesproken als dry-sillabig, de
leste tvvee sillaben een gemáct vvórdende, (vvan-
neer dat sonder het tvveede stipken soude moe-
tengeschreven vvorden) tvvelc geschíddende, soo
vvórdt in de leste sillabe gevonden en gehóort den
tvveeklanc ie, uyt brengende tgeluydt van de i en
e, d'een vór d'ander nár, versámt in een sillabe tot
een geluydt dat met de tvvee geluyden van de i
ende

27
ende de e, over-een-komt, die in t vír sillabigh
mond-vvórdt. vvár toe ooc dánt het vvórdt gra-
cien, alsmē dat in den dicht van dry sillabig tvvee-
sillabig máct opentlyc blyct, dat de ie in een silla-
be gevonden vvórdt als eenen tvvee-klanc, in
den vvelcken de i en de e, in de sprác, vereenight
tesamen, gehóort vvorden d'een vór en d'ander
nár. Ende datmen het selve ooc gevár vvórdt
dór tgehoor in de vvórden dí vvy gestelt hebben
tot exempelen van dese ié, te vveten met de lang-
ste é (na den eyfch van de Brabandtse tale) blyct
uyt de ondervindinge oft experientie, dí ons soo-
danigen klanc oft geluydt van de i en dese è (ver-
eenight te samen in een sillabe ende tvvee-klanc)
uyt-vvyst, de i vór gehóort vvórdende, en de é
nár, in dese en dírgelycke vvórden, piérdt, stiért:
ja den mondt selve doet ons in de uyt sprác het sel-
ve als voelen.

Dárom ist vvonder dat den tvvee-klanc ie tot
noch tóe gebruyct is gewēst in t schryven van dese
en dírgelycke vvórden, bír, dír, in vvelcke de e
geensins en vvórdt gehóort, már alleenelyc een
lange oft vette í, ende datti tot noch toe onge-
bruyct en onbekent is gebleven in t drucken oft
schryven van de diminitiven oft verminder-vvór-
den, dí vvy met de korte e gestelt hebben, tot ex-
empelen van den tvvee-klanc ie, en met een lan-
ge é, van den tvvee-klanc ié, vvelcke verschey-
dē tvvee-klancken men gevár vvórdt in de vvór-
den, stiértien, en piértien.

D 2 Ende

Ende 'tis vórvár ooc vvonder, datmen in't drucken en in'tschryven, de ee gebruyt héft om vórderhande verscheyden geluyden uyt te drucken, te vveten in dese en dír gelycke vórderhande vvóorden, vereert, áuveert, versect, en verteert, vvvelcke allegader verscheyden beteekenisse, hebben, ende verscheydentlyc luyden in de sprác (gelyc het gehoor opentlyc uyt wyft) met de welke nochtans den druc oft de schrift behoort over-een-te komen. Wárom vvy met reden de dry leste vvóorden, verscheydentlyc van malkanderen, en van het eerste, aldus gestelt hebben op hun plaetsen, áuviért, versét, en vertéert, om dat de verscheyden uyt sprác der selvere, dese verscheydenheit in't drucken oft 't schryven vereyscht, om den druc ende 't geschrift met de sprác over een te doen komen, ende alsoo, na hun verscheydenheit, alsoo vvvel de vvóorden met onderscheydt te drucken en te schryven, als te lesen en te spreken. Want hoe kan eenderhande schrift-teekē dínligh zyn om vórderhande geluyden in de sprác uyt te drucken, en kennelyc te maken, dár het már en past op den tvvee-klanc dír gehoor vvordt in de este sillabe van het eerste vvóordt, vereert, en dír gelycke sillaben? vvant hoe faller dan den Leser dínen, om hem de dry andere geluyden kennelyc te maken? Sal hy nít noodtsakelyc moeten dubben en dolen in't lesen, 'ten zy dat hem syn memorie, bekomen dór de gevvoonte, te hulpe kome, dír in de beginnende Leerlingen nít en is, ende svvárllyc,

lyc, ende nít dan met groote moeyte, in hun verstandt ingebrogt en kan vvorden?

Dáren-boven soo isser noch grooter svvárligheydt in't drucken en 't schryven, om datmen de sprácende de geluyden der vvóorden oft sillaben, gerne op't papír uyt druct met een over-een-komende gedruc oft geschrift; 'tvvelc ommers nít en kan geschieden dan met soodanige letteren en tvvee-klancken, dír de klancken oft geluyden der letteren ende tvvee klancken uytvvysen, gelycse in de sprác vvorden gehoor, ende dór 't gehoor komen in't verstandt. Want andets en komen de dubbigen, vervverringen, onder-een-samelinggen van verscheyden sillaben oft letteren, ende dolingen in de selve, nít verhoedt vvorden, soo in't drucken en 't schryven, als in't spellen ende lesen, zynde de vvóorden, oft sillaben der vvóorden, vórderhande in't geluydt, ende nochtans már met eenderhande teeken gedruet oft geschreven vvordende, ende ángevvesen. Het is dan noodtsakelyc datter vórderhande vvysen van schryven en drucken gevonden vvorden tot vórderhande geluyden, dór vvvelcke dír kennelyck soudē mogen gemáct vvorden, ende dór hen de vórderhande saken dírse beteekenen. Wár dór ooc de Leer-linge sullen veul lichtelycker leeren, en geleert können vvorden; in't lesen, 't schryven ende in't spellen, als ooc in't onderscheyden van soodanige vórderhande vvóorden, gelyc vvy boven hebben gestelt in dit capitel. Gelyc ooc in dese, bescheet, schel, schél, stiert, item

item in dese, vveer, vvêr, vvêr, en vvierdt, in alle vvelcke vvôorden van sommige de ee vvordt gebruyct, om vîr verscheyden geluyden te beteekenen dór een teeken, sonder onderscheydt.

Eer vvy dit capittel vande ie sluyten, soo vvârschouven vvy den Leser, dat in de vvorden, in vvelcke de i en de e nît en zyn in een sillabe (gelyc in dese, remediëren, by exempel, en sloerriën) de e moet aldus geteekent zyn met een stipken, alsoo vvel als de i, ende dat, tot onderscheydt van den tvvee-klanc ie, in vvelcken de i alleen vvordt geteekent, ende ooc van den anderen tvvee-klanc ié, aldus geteekent met een herdt-geluydt-teeken, als beyde makende már een sillabe in hun vvôrdt.

HET X. CAPITTEL.

Van de Triptongen oft Dry-klancken.

TRiptongen oft Dry-klancken, zyn dry vocalen by een gevoeght in een sillabe. Ende vvorden genoemt ná 'tgeluydt datse beteekenen in de sprác, te vveten een vîrde geluydt in't vvelc dry vocalen oft self-klancken versmîlten. Dufdanige en zynder már tvvee, te vveten dese, eeu, ende oey: vvant den gemeynden dry-klanc, aey in dese en dîrgelycke vvorden, baey, daey, kaey, en kennen vvy nît, om dat 'tgeluydt, dat hy soude beteekenen, uyt vvordt gedruet met den tvvee-klanc

klanc áy, om dat den klanc oft 'tgeluydt, dat den gemeynden tvvee-klanc ae soude beteekenen, bequamelyc en genoechfám vvordt uytgedruet dór dese vette oft lange á, gelyc geset is in't 4. Capittel: soo dat de y dár by gevoegt, máct den tvvee klanc áy, ende dárom hebben vvy de vvórgánde vvôorden aldus geschreven, báy, dáy, káy, gestelt in't 7. Capittel tot exempelen van de diph- tonge áy.

Exempelen van de tvvee Triptongen.

Eeu, eeuwve, geeuvve, geeuven, leeu, meeu, schreeu, sneeu

En van de oey, boey, broeyen, groeyen, hoeyen, koey, loeyen, moeyen, roeyen, snoeyen, spoeyen, sproeyen, vernoeyen.

HET XI. CAPITTEL.

Van verscheyden worden di anders worden genoemt als men se spreect.

GAspar vandé Enden stelt seer vvel vvórgroentreden dat het schryven met het spreke moet overeenkomen, ende nochtans schryft hy anders als men spreect in veul verscheyden vvôorden.

r. Als hy schryft als'er, dat'er, is'er, vvat'er, zal'er, zul'er, dármen nochtans sprekende zét: als'er, datter, isser, vvat'er, zaller, zuller. Ende

vvat ángat dese syn reden, om dat'er in dí vvórden beduydt dár, dí is valsch, vvant er en is nít ingestelt tot eenige betceckenisse, már ser, ter, en ser, oft der, dí als een sillabe gevoegt zyn ánt de vvórdekens, als, dat, zal: vvelcke beteeckené 'tselve dat het vvórdeken dár.

2. Als hi schryft brood, dood, vvant sprekende sctmen broodt, doodt, met een t. Ende noch arger schryft hy, hoofd: vvant sprekende setmen hoofst in sulcker voegen dat de d nít gehoort en vvordt, már de t.

Hy set ooc datter somtydts een t naer de d vvordt bygevoegt, sonder te seggen vvanneer, ende hy doet in 't vvórdt mágd, en in 't vvórdt gevoegt, in de vveleke de d geensins en vvordt gehoort, már in de vvórden broodt en doodt vvordt de d noch eenigins gehoort: ende vvortter ooc in geschreven, om datmen in 't meervout schryft, brooden, dooden. Welcke reden geen plaedts en grypt in de vvórden mágd en gevoegt, om datter de d ongelyckheydt in máct met de sprác.

3. Als hy schryft drag, ding, ontfang, vang, vvant sprekende sctmen: dinc, dragt, ontfanc, en in 't meervoudt: dingen, dragten, ontfancken, vancken.

Qualyc schryftmen ooc Bisschop, ende oogst in ste van Biscop en oost, gelyc dí vvórden luyden in 't spreken: item duyvel, item hayr en vyer, dármen set: duvel, hár, en vír: vvant datmē soude
soo

soo verscheydelyc van de sprác dese sou schryven, om dat hár en vír beteeckenē vvat anders, dat en is geen reden: vvant veul vvórden zynder dí dubbel sinnig zyn.

Qualyc schryftmen ooc met een s de vvórden dí luyden met een z, ende de gene dí luyden met een f, met een z, vvant dese letteren komen makanderē seer na by, már de z luydt liffelycker, en spruyt veur uyt den mōndt met luttel geblás, ende met minder openinge van de luppen, als de f, ende dárom moeten dese nárvolgende vvórden, by exempel, geschreven vvorden met een f.

els, elfen,	elzen-boomen,
famen,	elz,
fórt,	verzamen,
ful,	gezórt,
fus,	zullen doen,
	zus doen.

ende dese met een z,

Ende hír toe dñen de nárvolgende Regelen.

1. Datmen de f moet schryven, dárse luydt gelyc luydt onse c, als mense noemt inden a. b. c. gelyc in dese vvórden, famen, fórt, &c.

2. In de vvórden dár een dubbel ff in komt, bassen, kassen, dassen.

3. In de sillabe se oft ser, Gricse, segtse.

4. Alsse komt vór een consonant, als schamel, stamel, ánstoot, svvillén, &c.

E

5. Op't

5. Op't endt van de vvóorden *df* in't meervoudt hebben de *f*, als *mēs* *mēssen*; mār *df* in't meervoudt hebben de *z*, moctmen schryven met de *z*, aldus, *elz*, *geléz*, *halz*; *beurz*, gelyc de reden vereycht.

Uyt vvelcke regelen blyct, vvanneer datmen moet schryven een *f*, en vvanneer een *z*.

Ten telten schryftmen ooc qualyc alle de vvóorden *dimen* schryft met *vr*, als *vrác*, *vyreet* &c. Want alle sulcke vvóorden luyden in de sprac veul gemackelycker met een *v*, aldus, *vrác*, *vreedt*, gelyc gelschikt in't vvóordt *vrec*.

Om vvelcke reden behoortmen ooc op't endt van de vvóorden, in stede van de *x*, te schryven *cs* (als *stracs* in stede van *stracx*) als vvelcke seer vvel uyt drucken tgeluydt datmen vvilt uyt drucken met de *x*.

HET XII. CAPITTEL.

Van verscheiden vvóorden di qualyc onder een gesammelt worden.

MEn sammelt qualyc onder een, 1. dese vvóordkens doch en toch; vvant doch, in't beginsel van een redē, beteekent byna het selve dat mār beteekent; ende toch is als een versekerende vvóordt, gelyc als men set: ja toch.

2. Den en de; vvant zommige schryvende mār de

de Rechter, in stede van den man, den Rechter, en in't meervoudt, den mannen in stede van, de mannen: dār nochtans den past op den man, en't gene dat van mannelyc geslacht is, ende de op de vrou, en't gene dat van vrouvvelyc geslacht is, aldus, de vrou, de dochter: ende de past in't meervoudt op alle beyde, aldus, de mans, de vrouwen. Men set ooc aldus alien man, alle vrouw, alle mans, alle vrouwen, den grooten man, groote mannen, groote vrouvv, groote vrouwen.

3. Dese vvóordkens, doen en toen: dār nochtans dese twee vvóordkens beteekenen het selve dat in't Latyn beteekenen *cum* en *tum*, en dārom moctmen seggen en schryven, *en* ic dat gedaen had, toen de ick dat.

4. Dese vvóorden, immer, en ommers: dār nochtans immer beteekent het selve dat oot: ende ommers, is gelyc een versekerende vvóordt, gelyc toch gelyc als men set: 't is ommers soo.

5. Dese vvóordkens, hem, heur, hun: vvant van den man segtmen hem, van de vrou heur, ende in't meervoudt van alle beyde, hen. Item als men vvilt spreken van't gene dat hen toekomt, soo salmen seggen van't gene dat den man toekomt, by exempel, synen boec, oft syn boecken, ende van't gene dat de vrou toekomt, salmen segghen, by exempel, heuren boec, oft heur boecken, ende als mē spréct van't gene dat an veule toekomt, tzy vrouwen tzy mannen, salmen seggen, by exempel, hunnen boec, oft hun boecken.

Ten 6. men máct geen onderscheydt tusschen de apostrophe dí vór de letter moet stán, en de gene dí nár de letter moet stán, dár alle vór de letter stát, beteekent sy datter vór de letter eenige letteren zyn achtergelaten: gelyc als men schryft, 'teen oft 'tander, soo vordter met de apostrophe te kennengegeven, datter vór de t is achtergelaten he, van't vvórdeken het, datmen soude schryven aldus, het een, ende het ander. Már als men schryft, 'tAntverpen, 't'onsent, soo beteekent men dór de apostrophe achter de t, datter van het vvórdeken tot, is ot achtergelaten.

HET XIII. CAPITTEL.

Van de verkorting der vvóorden in hun sillaben oft letteren.

Tot meerder viérdigheydt in't schryven, d'ínt
1. Datmen de vvóorden met de noodelycke sillaben ende letteren már en schryve: dárom soo salmen dór den bandt alle sillaben, dí nít noodigh en zyn op't endt van de vvóorden, achterlaten.

2. In't schryven van de sillaben salmen desgelycs achterlaten de letteren dí nít nodig en zyn, ende namentlyc de h, achter de g, als zynde noodeloos, gelyc blyct uyt de vvóorden dí met de g geschreven vvorden sonder h.

Imandt sal mogen seggen, dat de h, nodig is om

om dat de g eenen anderen meklanc héft in de vvóorden, logeren, en logis, már met dat dit Walsche vvóorden zyn, soo soumen beter dí schryven met den meklincker oft consonante j, án vvelckeden meklanc eygen is, dan datmē dárom de Nederduytsche vvóorden soude schryven met gh, gelyc de Latynse vvóorden sonder gh vvorden geschreven.

Item men sal achterlaten de k, achter de c, om dat de c, en de k, zyn van een geluydt, ende dat de k nít met allen en doet tot het geluydt van de c, ende dárom en setmen geen k achter de c, in de Latynse vvórdekens lac, fac, &c: dan met dat de c, vór de h, eenen anderen meklanc héft als de k, dárom soo salmen de k alleen mogen schryven in dese en dírgelycke vvóorden aldus, vrindelykheydt, hatelykheydt, anderen volgen in verscheyden sillaben, gelyc als men schryft, gemackelyck.

HET XIV. CAPITTEL.

Besluit tot den Leser.

Beminden Leser tot u gerisf stell' ic u tot besluit
dit Registerken van de n^uvigheden di in dese
onse Orthographie gevonden vworden,

Sit

Cap.

4. a, m^{ar}

5. e, h^{est}, s^{et}, v^{el},

5. e, m^e, m^{er}, v^{el},
l^{er}, s^{ver},

4. i, m^{ir},

6. o, g^{el}o^{ft},
g^{eh}o^{ft},

4. u, m^{ur},

7. ay, b^{ay},

9. ie, tien, in
k^{ind}tien, &c.

9. ie, pi^{er}dt, s^{ter}t,
iu, n^uvv,

2. uyt,

2. i, j, v, vu, vv, vvu.

in ste van

in ste van

in ste van

ac, maer, oft aa,
maar.

ee, oft ee, heeft,
seet, ee oft veel.

ee, oft ei, in ste van
ma, meir, veel,
leer, s^{ver}, &c.

ie, mier.

oo, oft oo, oft oe,
geloost, oft ge-
looft, geloest.

ue, muer, oft uu,
muur.

acy, bacy,
je, in kindtjen, &c.

ee, peerdt, steert.

ieu, nieu vv.
vvt, oft vuyt.

Uyt

Uyt dit kort Registerken en't heel Schrift, Be-
minden Leser, sulde verstan. 1. De nuttig-
heydt van dit myn Schrift, om vvelcke een van
myn beste vrinden, van een kloec verstandt, het
selve dorlesen hebbende, dar van heft geset, datter
dufent guldens vvierdt is. 2. De noodtsakelykheyd
van het selve, om vvelcke eenen van de Heeren
Secretarissen van Antwerpen, my heft gelist te
seggen; dat hy in d' onderloeckinge van de mis-
daedingen, om datter veul an gelegen is, 't een
vwordt vor't ander te nemen, diptongengebruyt
heft boven de vworden, om di't onderscheyden.
3. D onmogelykheyd van de geluyden der vworden
uyt te drucken, en van maikanderen te verschey-
den met de vorige vyse van schryven.

Uyt alles blyct, hoe noodtsakelyc dat dese Or-
tographie is tot alle andere schriften van groot
verlanc, als tot de H. Schriftur (om vvelcke te
schryven, en te doen drucken uyt last van myn
Oversten heb ick dese orthographie met myn ver-
standt gesocht en gevondē) en tot alderhande bes-
scheeden, ende Notariale instrumenten. Ende h^{er}
me s^haytende, keer ick my tot myn bemindt Va-
derlandt met het narvolgende Dicht.

Den

Den Aucteur tot syn Vader-landt,
de Stadt van Antwerpen.

Antwerpen wijdt vermárt, de pérel aller Steden,
Van u is op den Stoel gepréet ge wést met reden,
Dat gy van 't Neder-duyts hebt d' alderbeste tál,
En dáar in overtreft de ander' al-te-mál.
Már u, met hen, ontbrac de rechte Wijs van schryven,
Om dáar uyt allen feyl en dubbing te verdriyven,
Vvárom hoognoedig was alsulcke in ons Landt,
Gesocht di worden moest met goet en ryp verstandt.
Dus heb ic u getracht te vinden níuwe wetten,
Dór welcke met gemac dat quádt men sou beletten,
Dí ic tot 't gemeyn best u schic tot uwen dienst,
(Dí altydt heb gesocht u zél-en-licháms winst.)
Op dat gy hebt de eer, dat uyt u is gekomen
Een níuwe' Ortographi, daer me word' weg genomen
Uyt allen schrift, en druc, de oude duysternis,
-Vvár dór den Leser dubt, en menigmál slát mis.
En dat 't Nérduyts geschrift de eer ooc mag behalen,
Dat 't in het recht gespel te boven gát veul talen,
Als 's welc soo drucken sal bescheedelycker uyt
De wórdén, met 'tverschil, na allen hun geluydt.
Vvár áu veul dicwils hangt, als in het wórdt des Heeren,
En schriften van verlanck, om dí nit te verkeeren
Tot averechten sin, tot nadeel van den mensch,
Dí sou dór't níuwe' geschrift bekomen synen wensch.

E I N I S.

Utiliter imprimetur,
C. V. A. & L. G. A.

HET I. CAPITTEL.

Imleydinghe tot den inhoudt van dit Schrift¹, geschrift
dór de grondt-redenen² des selfs. (belangrijcke) principes

Angesin dat de gheschreven oft ghedructe

vvórd³den gevonden zijn en ingestelt van de ~~symboelen~~ ~~symboelen~~
menschen tot teekenen⁴ van de gesproken vvó⁴r- ~~symboelen~~ WNT IV, kol. 1146 s.v. TEEKEN
den, dí teekenen⁵ zijn van de saken, vvelcke dór ^{bet. 10: Hoorebaar middel om is te aan te duiden. 11 De woorden zijn immers te tekenen van zaken, Geest 215. Hier niet van teelp. in 1, 14002}

Symfons A2¹²

dí vvórd⁶den te kennen vvórd⁶den gegeven, ende uyt-

gedruct: soo ist ooc reden⁶, dat de geschreven oft pa⁷st het ook

gedructe vvórd⁸den, in alles over-een-komen met

den klanc oft geluydt van de gesprokene, dárse de

teekenen van zijn, op dat alsoo't geschrift, ende ^{vgl. v. 2}

den druck met de spréck over-een-komen¹.

Wár dór sal geschiden, dat den Leser van't ge-

schrift, oft van den druck, sal lesen gelijkmen

spréct: ende dat den schrijver oft drucker, gelijk-

men spréct, ooc sal schrijven oft drucken.

Wár uyt ooc blijkt, datmen de vvijsse van't

schrijven oft drucken der vvórd⁸den, moet halen

uyt de vvijsse van spreken: als vvelcke ons uyt-

vvijs⁹t, hoe datmen moet schrijven oft drucken. ^{laat men}

Want, gelijk vvijs gesêt hebben, de schrift ende den

druck zijn teekenen van de sprác, oft geluydt der

vvórd¹⁰den, de selve ons uytduckende⁶. die ons uitdruckende, salende horen.

Ende hir uyt volght, In den eersten, dat, alsser

een vocal¹¹ oft self-klincker¹¹, tvvee oft dryderhande

is van geluydt, dat de selve dan ooc op tvvee oft

dryderhande vvijsen moet uytgedruet vvórd¹²den in u¹²u¹²u¹²

u

Annotations

1. De Heiter, p. 25-26 } vermaerdijck bron: capittel xi.

2. klanc en teken overduik.

3. Syna overal in de tekst worden ks en druck naast elkaar vermeld.

4. de geschreven taal dient x. aan de gesproken t. aan te passer, en niet anders om

5. vgl. b.v. Reyp. 27.

Lamb. A II, Doff 77, Doff 28

kol 6: klinkletter, tri-klinker, tri-klink-
letter

Twe-sp. klinkers, luyers, klinkers (p. 15)

metlinker (16)

tri-klinkers (16)

4 klinkers. u klink-
letter

tri-klinkers
I 2. v.

Doff. 40

Lamb. A V - A VI, A VII

den druck oft't gheschrift: vwant een-derhande ^zen teeken in't drucken oft schrijven, en kan nit twee-derhande oft dryderhande geluyden van eenige vocál beteekenen ende uytdrukken. Ende dit sal ³dinen vór het 3. 4. 5. en't 6. Cap. ⁴shukken, ⁵behandeld worden in, het no. romm. van Ten tweeden volghter uyt, dat in den druck

oft gheschrift, twee gelijcke oft ongelijcke vocalen, te samen ³már en ⁴konnen uytdrukken een diph-tonge oft twee-klanck, in de spráck, ende geen meer-derhande klancken. Want eenderhanden gedrueten

oft geschreven twee-klanck oft diph-tonge, en kan nit over-een-komen met verscheyden klancken in

de spráck, ende dárom moet elcken ⁵besonderen ⁶afsonderlycke, aparte

klanck hebben sijn besonder teeken, ⁷dár by dór 'e'ar-geselt', verbeela, uitgedrukt

kennelijck ⁸vvoorde ⁹gemáct: ende ¹⁰oversulocks moe-

tender soo veul schrift-teeken gevonden vvor-

den, alsser klancken sijn oft geluyden in de spráck. ¹¹Siemand als De H. propogende-fakone-

Ende dit sal ¹²dinen vór het 8. Cap. ¹³shukken, ¹⁴aan de orde komen in

Ten derden volghter uyt, dat twee verscheyden

vocalen in't gheschrift oft druck, geenen twee-

klanck en konnen ¹⁵beteekenen oft uytdrukken, dan

den genen di eenigsins gemengelt is, ende in den

vvelcken beyde de vocalen ¹⁶eenigsins ¹⁷luyn, en ge-

shinken

hoort vvoorden.

Want, gelijk uyt het vórgánde blijkt, soo moe-

ten de gedruete oft geschrevens diph-tonge oft

twee-klancken, over-een-komen met de gespro-

kenen, ¹⁸vvelcke ver-eysschen, dat beyde de klancken

van de twee verscheyden vocalen, eenigsins in

¹⁹gehoort vvoorden, oft datmenser eenigsins in

* vgl. p.: welke gramm. degen dat en dift. per ea uit 2 ver-schillen en de vok. bestat

Twe-sp. 33: twee-klancken
drie-klancken

gevvár vvorde, om datser soodaniglijk moeten
in versmilten.

Om dese reden en behoorden nit meer vór
tvvee-klancken gekent te vvorden de geschreven
oft gedructe, ae, ie, ende ue, om datmen in alle
de mondt-vvórdē, ^N di beteekent ende uytgedruct
vvorden met alsulcken ^{duodant (i. e. met ae, i, ue)} geschreven oft gedructe
vvórdē, dár dese gemeynde ⁵ tvvee-klancken ae,
ie, oft ue, in gebruyct vvorden, nit gevvár en
vvordt de e. als blijft in dese en dirgelijcke vvór-
den, maer, mier, muer, in vveloce geensins de e
gehoort en vvordt, már alleenlijk de lange oft
vette vocalen á, í, ú: vvárom men di vvórdē
aldus moet drucken oft schrjven, már, mir, mír.

Ende om dirgelijckē redēnē magh de ei, di van
van sommige gebruyct vvordt in dese en dirge-
lijcke vvórdē, vveirt, verteirt, nit gehouden vvór-
den vór eenen tvvee-klanck: om dat in di vvór-
den geen i gehoort en vvordt, már alleen de lang-
ste é: ende dárom moeten di vvórdē aldus ge-
schreven vvorden, vvért, ⁶ vertért.

Dan ⁵ hír is te bemercken, ⁶ hopēde de ie, dat
vvý di beneden in't 7. cap. sullen stellen onder de
diphthongen oft tvvee-klancken, om dat vvý dár
mede schrjven dese ende dirgelijcke vvórdē, liers,
kiers, stiert, stiertien, beentien: ¹⁰ dór-dien dat in
dese vvórdē, de i ende e, beyde te samen in
een sillabe gehoort vvorden, de i vór ende de e
nár, makende te samen eenen tvvee-klanck: van
vvelcken vvý sullen handelen in't 8. Cap.

sammensmelten

beschouwd als

gesproke wrd

maar op te merken

gecorrigera

Doch den goetd-vwilligen Leser sal beliven te vveten, dat ick in dit Schrift ^{boek} sonderling heb op-sicht genomen op de Antverpse tale, om dat di de beste is onder de Neder-duytse talen, gelijk ick tot Loven ^{in Linnen} by occasie heb hooren seggen, op den preck-stoel, den seer Eervv Heer Petrus Paludanus (gebortig van Mechelen) Doctór in de H. Godtheyt, ende Plebán van S. Peeters aldár, di vór seer ervaren in de Neder-duytse tale vvirtd geacht. ^{Antwerpen, geschiedt in} 't welck hy seyde tot een gelijkenisse van 't gene hy vór haer. ^{bedacht} Want hy verclárde dár mede, dat in de Gricke tale, onder de vir verscheyden vvijsen van spreken, di in ^{dialecten} hár vwaren, de Attica de alder-beste vvas: te vveten, gelijk de Antverpse de beste is onder de Neder-landtse talen. ¹²

Wárom ick oock goet heb gevonden, ¹³ án te vvijsen de bequámste middelen, dór vvelcke lichtelijck ¹⁵ te vvege sal kunnen gebrocht vvoerden, datmen het schrijven sal kunnen over-een-brengen met het spreken in di tale, met onderscheydinge in't schrijven der vvórden, di men in't spreken is onderscheydende. Wár toe de middelen dat noch toe onbekent en ongevonden zijn gevêst, ende dárom ongebruyct gebleven, onder verscheyden misbruycken. ¹⁶ Di nochtans om de ^{misbr.} gevoochte nit en moeten blijven in't gebruyck, alsser goede ende ^{juiste} rechte middelen vvoerden ángevvesen tot een goet gebruyck ende gevoochte, di noodelijck is om alle ¹⁷ dubbings, ^{wijfels, aarvelingen, hebbingen} vverringes, ^{onverstand} onder een-sammelingen ^{onmigheden, vvarsten, emisco} ende dolingen te vveren, en te verhoeden in't schrij-

¹ 10 | weeri-
1000 | 1000

¹ s. t. w. attisch, dorisch, ionisch,

onjuiste opvattingen, fouten

gecorrigeerd

ven en drucken, ende in't lesen ende spellen. Als ooc om te verhoeden verscheyden moeyelijckheden in't leeren van't schrijven oft lesen der vvórdē, die in de sprác zijn van verscheyden geluyden, ende nochtans nít verscheydentlijc en vvórdē geschreven oft gedruet, gelijc sal blijcken uyt dit Schrift.

HET II. CAPITTEL.

Van de verdeylinghe der letteren.

Dár zijn ^{soorten} tvveederhande letteren, te vveten, Vocalen oft self-klinckers, en Consonanten

lijkt het meest op H. Heydens d'alleen-klanken de Bitteren?

of me-klinckers. Vocalen oft self-klinckers, zijn letteren di klincken oft luyden dór hun selven,

vgl. Lesson Lucians bij Lambrecht

ende doen de Consonanten oft me-klinckers luyden.

vd. Heyden: H. mede klinckers Twe-17. 15

Soo dat Consonanten oft me-klinckers, zijn letteren di dór hun selven alleen nít en luyden,

már dór de Vocalen by hen gevoeght: vvelcke

en p. ...

Vocalen zijnder ses, a, e, i, o, u, y. De y moeter by-gevoeght vvorden, om dat in hár gevonden

keurlozen: Twe-17. y = ii (p. 16) v. d. Heyden ook y = Ate. A2

vvordt het vvesen ende den árdt van de Vocalen, als vvelcke een enckel ende ongemengelt geluydt

welke y ----- dat immer Nijpans

héft dór hár selven, in de uytspác, gelijc doen de Vocalen: vvant sy en klinct oft en luydt nít als

een dubbel i, om dat haren klanc oft geluydt op dien van de i nít en treect. Consonanten oft me-

de klanc

klinckers, zijnder tvvintigh, te vveten, b, o, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, z. vvelcke let-

(tekst let

ook de euotode is onjuut)

teren nít en luyden dan dór behulp van de self-^{kw.} klinkers oft Vocalen, ende dárom en kanmen dese ^{emsonanten} nít noemen sonder behulp van een van de Vocalen. 't vvelc ooc plaats ^{gebeurt, van} grijpt in dese dry, j, v, w, ist ^{als men} saken datmense te recht vwillt noemen: vvant díf dese noemen als letteren van eenen eygen self-klanc, ^{vokaal} díf noemense qualijc, om datse me-klinckers zijn, ende geen self-klinckers. ~~Weynen~~

Dárom alsmen dese vwillt schrijven gelijose ge-
noemt ende uytgesproken vworden, soo moeten
by hen voegen een vocál: ende by de j, voeg'ick
de vocál i, aldus ji, nít alleen om datter een vocál
moet by gevoegt vworden, már ooc om aldus ken-
^{delijck}neijcker te maken het onderscheydt tusschen dese
tvvee letteren j consonant ende i vocál. — ^{zu p.}

Om vvelcke reden voeg'ick ooc by de v conso-
nant, de u vocál, aldus, vu, op datmen beter be-
mercke het onderscheyt tusschen de v consonant
ende de u vocál, met vvelcke de v luydt, gelijc
ooc de j met de i vocál. Wat ángát de derde
consonant, de w, díf vwordt tegen reden genoemt
een dubbel u, om datse geen gemeynschap en héft

met de u vocál: gelijose ooc nítten héft met de v
consonant: ende ick noemse een vvu, om te too-
nen datse ooc luydt met de u. Ick en volge ooc

nít in't noemen van de j en de v, de gene disse noe-

men jot en vau, ^{p.} om dat alle de andere consonan-

ten már met een vocál uytgesproken vworden, te

vveten, met een van dese, a, e, u, ende dat de con-

sonanten már een ^{modt} van doen ^{en} hebben om genceemt

1. bij De H. ook verwerpen. Wie doet het wil tot 1657. een letter? w in voc.

2.

Jokk: van 20e. p. 5
Twe-4p. 46: va } 32
47: ge }

1 Houde 2. p. 3
v d. Weyden 4, 5, 11
Attw. A2

Weynen §

te vworden. Ende dat de j ende v en vv meklinc-
kers zijn, siften in de nárvolgende vvórden,

jacht, jeugt, joo, jolyt, julep, WNT VII, k. 547, *koets drank, veldal als koeldrank v. aiken gebruikt.*

vanc, vet, vol, vuyt, vyl,

vvat, vvét, vvít, vvól, vvulps.

Uyt allen 'tgene dat boven gesêet is, blijct hoe
qualijc datmen 'tgeluydt van het vvórdeken uyt, - De H. *Wuyden 5*
vvilt aldus uytdrucken, vvtt: om dat dese tvvee
letteren consonanten oft meklinckers zijn, ende
sonder vocál oft self-klincker, geen geluydt en
konnen uytdrucken, gelijose in de uytspác sonder
self-klincker nít en luyden. Ende nít min en do-
lense dí den selven klanc uytdrucken met dese let-
teren, vuyt: want met te stellen de noodeloose

v, vór het vvórdeken uyt, vwordter een heel

anderen klanc uytgedruct eens vvórds dat geen

beteekenis en héft: als blijct uyt het vvórdt vuyt.

gelijck ooc de vvórdekens vyl en uyl² beteekenen

gesproken vvórdekens dí verschillen in't geluydt

en in de beteekenis: vvant vyl beteekent het in

strument dármen me vylt, en uyl eenen nachtvo-

gel. Soo grooten verschillen maken dese verschil-

lende v, ende u, vveloce, als een vocál oft self-

klincker in't geschrift, beteekent een gesprokene

u, ^{als vuyt} dár de v alleen in't geschrift, gheen geluydt

en beteekent, dan als ser eenige vocále by vwordt

ghevoegt.

1. De Heuten 16-17

2. De H. 16-17

! vgl. p. . wisk. vocale

De H.

t. w. die heel en are
klanc

v. d. Wuyden!

gehoort en vóorden van a en e, van i en e, noch van u en e, már alleenlijk geluyden van lange of vette á, i, ú, sonder datse gemeynschap hebben met den klanck, oft 't geluydt van de e: als vvelc men in sulcken vóorden nít gevár en vvoordt, ende oversulcs nít en behoorde ooc in den druc oft 'tgeschrift deser vóorden gestelt te vvoorden, om dat het drucken en het schrijven moet met 't gesprêc over-een-komen. (Siet het eerste Capittel in 't derde gevolg.)

Twe-ten. 22
Vgl. Smijters p. 8

Ende dárom ist dat eenige in Hollandt, ende andere plátzen, hebben de vóorden maer en muer en dirgelijcke, begost te schrijven, 't een met een dubbel a, ende 't ander met een dubbel u, aldus, maar, muur: 't vvelo sy vervolgens, om de selve reden hadden moeten doen in 't vvoordt mier, en dirgelijcke, aldus, miir. Már, behalven dat het noodeloos is tvvee vocalen dár toe te gebruycken, dár een lange vocál, geteekent met een herdt-ge-luydt-teeken, dár toe genoechsám is (gelijc de sake genoech uytvrijst) soo isser oock te bemerken, dat een dobbel a, oft u, nít te samen en versmilten inderde-klancken di van hen verschillen, gelijc doen de ee, ende de oo, in dese en dirgelijcke vvoorden, meer en moor, már alleenlijk souden versmilten in hens gelijcke geluyden, doch lange-re oft vette: om vvelcke te beteekenen oft uyt te drucken, genoechsám dinen de vocalen á, ú, aldus geteekent met herdt geluyd-teekens, gelijc oock dese lange i genoechsám uyt druct den klanck

1?

2 kenca B dus Sec. mit? en Va. Weijden? en Otteweld

aa en uu komen bij de dijt.
op. p. 22-23 niet voor, wel ee. aa. oo

dimen trecht uyt te drucken met de gemeynde
 diphtonge oft tvvee-klanc, ie, in de vvórden di
 vvy stellen in de tvveede nárvolghende rije, in
 vvelcke vvórden vvy in stede van ie stellen de lan-
 ge i, om dat (gelijc vvy hir voren gesêt hebben)
 de e nít gehoort en vvoordt in di vvórden, ende dat
 de lange i tot 'tgeluydt van di vvórden ^{voldone} geneoch-
 sám is. Már de ie beteekent eenen heel anderen ^{geft aan}
 tvvee-klanc, van vvelcken vvy handelen in't

8. Capittel.

De exempelen van de lange á, i, ú, zijn de
 nárvolgende vvórden, elcke op hun ry.

Exempel van de lange.

	á	i	ú
	árdt, ^{Meyden} W	bir, W	búr, W
<i>Schu</i>	bárt, W	dír, ^W dín,	oír, ^W
	dádt,	fír, ^W	dúr, ^W
<i>Schu</i>	gán,	gír, ^W	húr, ^W
	hán,	hír, ^W	kúr, ^W
	mán,	lír,	múr, ^W
	nán, ^{WNI u 1377: _{duwey}}	mír, mín, [?]	schúr,
	pár,	nír,	súr.
<i>Schu</i>	rédát,	pír,	
	stát,	rít,	
	tál,	fír, sín,	
	ván,	tír, tín,	
	vván,	vír,	

*by alle drie de kolommen is sprake
 van gesloten vylaben. In 2 van
 veel, in 3 van alle vyl. met vok.
 voor te.*

Van de lange Vocalen ê ende é. *Help*

In't 3. Capittel hebben vvy ^{laten aan} betoont, datter in ons Neder-duyds dryderhande Vocalen e, gehoort vworden, ende datter dárom ooc dryderhande in den druo en in't geschrift gevonden moeten vworden. Welcke vvy aldár aldus onderscheyden hebben, e, ê, é, in de vvórden vel, vél, en vél, gelijc vervolgens moet gedaen vworden in dese vvórden, schel, schêl, schél: schêl, beteeke-^{schel} nende 'tdecksel van eenen pot, ende schél een gebrec der oogen, ende in dese, vvert, ^{veert} vvêr (alsmen sét: schoon vvêr) en vvêr oft gevvr dármē me vecht.

Sommige nochtans schrijven de tvveede en derde vvórdē en dirgelijcke, met een dobbel e, már qualijc, gelijc vvy sullen bevvijsen in't 8. Capittel van den tvvee-klanc ee. Even qualijc oft qualijcker, schrijftse Gaspar vanden Enden in sijnen Dictionaris aldus met een dubbel ée, in dese vvórdē, spéel, véel (vvvelcke vvy schrijven met dese ê alleen, gelijcse luyden in de sprác) ende in dese, méel, géel, dí vvy schrijven met een é, aldus geteekent met een herdt-geluyd-teeken, om datse een herder geluydt hebben in de sprác als de vvoorgánde, van vvegen de é. Tot vvvelck herder geluydt, om het uyt te drucken, genoechsám is dese een é, ende de tvveede en is nít alleen noodeloos,

már soude ooc maken twee sillaben van een, dár-
 der már een en is, gelyc de uytsp^rac van di vvórdⁿ
 uytvyst. Sit het gene dat vvy gesét hebben in 't
 4. Capittel van de lange é, en ú, tegen syne aa, en
 de uu. Wat ángát Cornelius Kilianus, di schryft
 op ^{verschill. manieren.} verscheydentlyc in synen Dictionarius de vvórdⁿ
 di vvy schryven met dese lange é: vwant hy schryft
 di, nu met een dubbel e, nu met een ø oft æ, ende
 oock met ey. Want in de T. stelt hy tegen-vveer
 en in de W. stelt hy vveer en vveyr. Ende in de
 M. stelt hy het vvórdt mæde, als beteekenende
 den dranc gemaect van honig en vvater, vvelck
 vvórdt vvy schryven met de langste é, aldus, mé:
 ende aldus ^{onderscheiden} verscheyden vvy dat van 't vvórdt mee,
 dat betee kent een stof dármen me verft. Item
 in de S. in stede van svvér, stelt hy svvere, en
 svveyr. Soo dat hy 'tgeluydt, dat vvy bequame-
 lyc uytdrucken met dese langhste é, uytdruoc met
 ee, øe, ende ey, gelyc vvy gesét hebben: aldus ta-
 stende ná het schryf-teeken van 't geluydt dat het
 bléten der schapen gelyck is, het vvelc, gelyc vvy
 hebben gesét, vvel bequamelyc vvordt uytge-
 druoc met dese langste é. want de Latynse ø oft
 æ, diowvils dár toe gebruyct van Kilianus, en is in
 geen gebruyck in onse Neder-duytse tale, ende
 de ey betee kent, en druoc uyt eenen heel anderen
 klanc, oft geluydt als is den genen die inde vvórdⁿ
 gehoort vvordt. Ander, gelyc Martinus Binnaert
 in synen Dictionaris, schryven 'tgeluydt van de
 langste é met ei: már het vvórdeken mé, vvyyst

opentlyc uyt, dat de ei dat geluydt nít uyt en druot, overmits dat schryvende mei, men nít uyt en druot dat geluydt. Gelyckmen het schápkens bé nít uyt en sou drucken schryvende bei, gelyckmen ooc nít en sou 'tgeluydt der gansen él, met te schryven eil. Dárom segg' ick: Het schápkens bé, leert schryven mé, En't ganskens el, gél, mél, en vél. Wár uyt volgt, dat onse vvyse van schryven, al isse noot ghebruyct gevvést, nochtans de beste is, ende dár by noodsakelyc, om een behooryc onderscheydt te maken tusschen de gedruote oft geschrevene vvórdén, dí de mondt-vvórdén, van verscheyden geluyden en beteekenissen, uytdrucken en beteekenén, ende de selve, met hun onderscheydt, moeten kennelyc ^{duidelik} maken. Dár nochtans in de vvórdén, dí soodanige mondt-vvórdén uytdrucken soudén, geen onderscheydt in't drucken, oft schryven te vinden en is, nít tegenstánde de verscheydentheydt van de mondt-vvórdén, gelyc blyot uyt allen't vórgánde, ende noch meer uyt het i, en't 3. capitteel. Nu maken vvy aldus onderscheydt tusschen de gedruote oft geschrevene vvórdén, be- teekenende de mondt-vvórdén dí luyden met dese ê, ende de gene dí beteekenén de vvórdén dí luyden met de korte e: gelyc tusschen dese bét en bedt, bést en best, dés en des, êl en el, genést en geset, gesét en geset, gelét en gelet, héft en heft, lég en leg, lést en lest, mét en met, nét en net, pést en pest, rést en rest, schél en schel, spél en spel, vél en vel, vést en vest, vvést en vvest.

Ende desgelycs maken vvy ooc onderscheydt
 tusssen de gedruote ende de geschreven vvóorden,
 beteekenende de mondt-vvóorden dí luyden met
 de langste e, ende de kortete: als tusssen dese geschrevene oft gedruote vvóorden, dégen en dege,
 alsmen sêt: van dege, dél en del in't vvórdt, del-
 linge, gélit en geldt, régen en rege, in't vvórdt
 regenoot, rél en rel, in't vvórdt maren, schél
 en schel, stér en ster, in't vvórdt venster, vér en
 ver in't vvórdt verdoen, ende tusssen de tvveede
 en de eerste sillabe van't vvórdt vervért.

Exempelen van dese

<u>lange é</u>	<u>en</u>	<u>langste é.</u>
bést, bét,		bér,
dél,		dél, déren,
êl,		él,
gêst, genêst,		gél, gér, gérne,
grêst		hér, hérino,
hêft,		kél, kés,
kél,		mél, mér,
lêst, lét, lég.		néring,
nér,		pél,
pêst,		régen, rél,
rêst,		schél, svvér,
snêft,		vél, vér, vergért, ver-
vêst, vésen,		tért, vés, vésen,
vvêst, vvêst,		vvér.
vvér.		

De noodtsakelycheydt van de lange ó in 't drucken oft 't schryven, blyct dár uyt, dat-ter in de Nederduytse sprác lange vocalen o gehoort vworden, gelyc blyct uyt het gelydyt van dese vvórden, dól-vveg, gót, gelóft, hóp, kól, kót, lóft, nórdt, nótt, pistól, póo, ick róo, stóo, vvórdt. 't Is vvár dat Gaspar van den Enden in synen Dictionaris schryft dusdanige vvórden met een dubbel o, teekenende de eerste met een herdt-gelydyt-teeken, ende de tvveede nit, aldus, buskól, dóolvveggh; már hir tegen dinen de reden en dí vvy gebruyct hebben tegen de dubbele aa, uu, ende ée. Want, gelyc vvy gesét hebben, de eerste ó, aldus geteekent met dit herdt-gelydyt-teeken, is dár dór genoechsám, om uyt te drucken en te beteeken de lang-klínckende ó in de sprác: soo dat de tvveede o gants noodeloos is, ja máct ooc meer van een sillabe tvvee in 't lesen. Want dár vworden aldus tvvee gelydyden ~~xxx~~ uytgedruct, een herdt ende een sochter. Ooc onse vvyse van schryven is dinstiger om te onderscheyden, ende van malkanderen te verscheyden de vvórden, hop, hóp, en hoop, kol kól en kool, lot lót, en loot, roo, róo, en rooo, schot, schót en schoot. Item 't vvórdt, gelóft van gelooft: item poo, van póo, stoc van stóo. vlot van vlót, vwordt van vvórdt.

Exempelen van de lange ó.

bóg, kól, kol, nótt,
 dól-hof, kót, kot, pól, pol,
 gót. lóg, rog, rog,
 hóp, hop, lót, lot, sóg, sog, són, son,
 jón, móght, vógt, vor.

Na allen 'tgene dat gesét is in de vyf vórgánde
 Capittelen, stell' ick aldus den nárvolgenden A.

B. C.

A, â, á, b, c, d, e, ê, é, f, g, h, i, j, k, l, m,
 n, o, ó, p, q, r, s, t, u, ú, v, w, x, y, z.

N^o. j, v, w, vorden genoemt ji, vu, wu.

HET VII. CAPITTEL.

Van de Diphtongen oft Twee-klancken.

Diphtongen oft twee-klancken zyn twee
 vocalen oft self-klanckers ('t zy gelycke, 't zy
 ongelycke) by-een gevoeght, en makende már een
 sillabe ix. de gedruote oft geschreven vvórdén.
 Ende vvorden aldus genoemt na den klanc oft
 'tgeluydt, datse in de mondt-vvórdén, oft in de
 sprác, beteekenen: tvvelo is eenen derden klanc
 oft geluydt, in den vvélcken twee vocalen oft
 self-klanckers versmilten, oft vereenight zyn. Soo-
 danige zynder 22. Ende even-vél schrift-teeke-
 nen, hir volgende met hun exempelen.

E. E. of de lant?

au, dau, flau, gau, kau, klau, lau, nau, snau, = nri
 áy, báy, dáy, fráy, gáy, háy, káy, láy, máy,
 náyen, páyen, quáyen, ráyen, sáyen, táy, vláy,
 vváyen.
 ee, beel, beer, caneel, deel, graveel, heel, keer, ê
 leer, meer, neet, peel, zee, zeel, sneeu, teer,
 vreet, vveer.
 eu, beurte, deught, deur, fleur, geur, heus, jeugt, = ndr
 keus, neus, vreugt.
 ey, bey, deyl, ey, feyl, geyl, key, kley, leyen,
 mey, neygen, reyn, sey, teyt, vleyt, vvey.
 ia, diangelen, ^gdiangel, tian.
 ie, bootien, fluyttien, guyttien, houttien, luyt-
 tien, moettien, steentien.
 ié, dviérs, giérde, hiért, kiérs, liérs, miérs,
 miért, niérstig, piérdt, striért, viérdigh, viérs,
 vviérdt, vviérdigh.
 oe, boer, doet, floex, goedt, hoedt, moet, roest,
 soet, troetelen, vvoeden.
 oo, boodt, doodt, groot, hooft, jool, kool, loodt,
 noodt, poot, roodt, toon, vvoon.
 ou, bout, douvven, fout, goudt, hout, koudt,
 louter, mout, rout, sout, stout, vout, vvout. = ndr.
 oy, oye, broyen, doyen, hoy, koy, loyen, moyen,
 noy, poyen, royen, stroyen, toyen, vloey.
 uy, buy, buyl, duym, fluyt, guyt, huyt, kuyt,
 luyt, muyt, puyt, ruy, ruym, schuym, tuymelen,
 uy, quyt, quyten, quyting.
 ua, quamen, qualyo, quant, quats.
 uá, quádt, quál.

ue, quéen, quelen, quellen.

uê, quên, quél.

ué, quéken, quécster, quén.

ui, quint, quisten, quispel, verquicken.

uo, gequollen.

uó, quót.

Hir is te bemerken 1. Dat, gelyc vvy korte en lange vocalen hebben gestelt, vvy alsoo hîr oock diphtongen gestelt hebben met korte en lange vocalen, te vveten, áy, ie en ié, ua en uá, uê en ué, uo en uó, 2. Dat vvy tvveederhande diphtongen uy gestelt hebben, beyde met eenderhande u en y: om datse op tvveederhande vvysen luydt, te vveten anders in't vvórdt buyt ende de nárvolgende, ende anders in't vvórdt quyt. Vande diphtongen ie en ié, om datter vél van te seggen is, sullen vvy noch spreken in't 9. Capitteil.

HET VIII. CAPITTEIL.

Van de Diphtonge oft Twee-klanc ee.

Van dese en hebben vvy in't vórgánde capit-
tel már eenderhande exempelen van vvór-
den gestelt, te vveten al sulcke in vvvelcke de ee,
beteekenen eenen derden klanc oft geluydt, in't
vvelomen dór 'tgehoor eenigsins gevvar vvoordt
de dubbel ee, gelycmen doet in't vvórdt beel ende
de nárvolgende aldár. Het vvvelo nit bevonden en
vvoordt in't geluydt, datmen in andere dryder-
hande vvórden vvilt beteekenen ende uytdrucken

met de dubbel ee, in welke di misbruyot vworden, vwant, in den eersten, soo en vwordt dat nit bevonden in't gelyd't, datmen vvilt uytdrucken met een dubbel e, in de vvórden di vvy in't 5. *Va-*pittel hebben met dese lange é, geschreven, als exempelen van dese lange é gelyc in dese, béft êl, héft, dímen schryft aldus, beeft, eel, heeft: in vvелcke nochtans dese lange é alleen ghehoort vwordt in de sprác, ende nit een derde gelyd't dár tvvee vocalen ee in versmilten, ende eenichsins in gehoort vworden.

Ten tvveeden, en vwordt het selve nit bevonden in't gelyd't, datmen vvilt uytdrucken met tvvee vocalen ee in de vvórden di vvy in't selve 5. *Capittel* geschreven hebben met dese langste é, als exempelen van dese é, gelyc in dese en dirgelycke, tegen-*vveer*, *svveer*, *gesvveer*, in vvелcke de ee gestelt vwordt in stede van de langste é, met vvелcke oprechtelyc vwordt uytgedruct 't gelyd't datmen in dese mondt-vvórden met de ee vvilt uytdrucken, oft met eenige andere letteren, geliĳc vvy gesét hebben in't selve *Capittel*. 'tWelo 'tgehoor sal uyt vvysen in alle de vvórden di vvy gestelt hebben tot exempelen van dese langste é.

Ten derden en vwordt ooc in dese mondt-vvórden, peerd't, meert, steert gelycmen di ende dirgelycke met schrift-teekenen uytdruct, nit 'tgeluydt van de ee, már 'tgeluydt van de diphtonge ié, gelyc vvy sullen bevvyssen in't nárvolgende

Capittel.

Van de Diphthongen oft Twee-klancken
ie, ende ié.

In't 4. Capittel hebben vvy betoont, dat in dese en dfgelycke vvórden, bier, dier, sien, misbruyct vwordt de ie, en gestelt in stede van de lange oft vette vocál i, vvelcke, ende niet de ie, uytdruuct en bequamelyc beteekent 'tgeluydt datmen in de spráó hoort in dese vvórden, ende men tracht uyt te drucken met ie. De reden is, om dat in di vvórden de e geensins en vwordt gehoort; ende oversulcs soo vwordtser qualyc by de i gevoegt in den druo, oft 'tgeschrift. Már vvel en te recht vvorden de ie, ende ié, gebruyct als tvvee-klancken, in de vvórden di alsulcken mondt-vvórden beteekenen, dár dese tvvee-klancken in gehoort vvorden, ordentlic de i vór, en de korte oft de langste é nár, gelyc in dese en dfgelycke, beentien, steentien, en de diminutiven oft verminder-vvórden met de sillabe tien, ende in dese, Hiért, piért, stiért, ende alle de gene di vvy gestelt hebben tot exempelen van de diphthongen oft tvvee-klancken ie en ié, in't 7. Capittel. Ende vvat angát de verminder-vvórden met de sillabe tien, dat in dese de sillabe tien, qualyc geschreven vwordt met de j, aldus, beentjen, steentjen &c. blyct hir uyt, dat dit nit over-een-komt met de spráó, nár vvelcke de j nit en mag hangen án d'eer-

ste sillabe, már án de tvveede, in vvelcke de tvvee
 consonanten oft meklinckers, t en j, tesamen
 nít en konnen luyden oft gespelt vvoorden aldus,
 tjen. Ende ist datmen spelt het vvórádt steentjen
 met dese tvvee sillaben, steent en jen; oft datmen
 om de noodtelycke bedeylinge van dit vvórádt,
 stelt op't eyndt van den regel, steent, en in't be-
 ginsel van den nárvolgenden, jen; soo sítmen
 opentlyc dat dit strydt tegen de sprác, in vvelcke
 geen, jen gehooft en vvórdt, már tien. 'twelc ooc
 bevestight vvórdt met het vvórádt diangelen oft
 gediangel, in vvelcke de d, hangende án de diph-
 tonge ia, máct dár mede de sillabe dian, in vvelc-
 ke ooc ordentlyc de i vvórdt gehooft ende
 de a nár. Het kan ooc bevestight vvoorden met het
 vvórdcken tien, dat ons ná geburen gebruycken in
 ste van tian. Dáren-boven vvórd'et ooc bevestight
 met het vvórdt remediéft, in het vvelc, als het
 vvórdt uytgesproken met vir sillaben (vvanneer
 dat met ~~xxxx~~ tvvee stipkens aldus moet geschreven vvor-
 den, remediéft) soo vvórdt de i vór gehooft, de e
 nár: már het selve vvórdt van ons ooc vvórdt
 gebruyct ende uytgesproken als dry-sillabig, de
 leste tvvee sillaben een gemáct vvórdende, (vvan-
 neer dat sonder het tvveede stipken soude moe-
 ten geschreven vvoorden) 'tvvelc geschidende, soo
 vvórdt in de leste sillabe gevonden en gehooft den
 tvveeklanc ie, uytbrengende 'tgeluydt van de i en
 e, d'een vór d'ander nár, versámt in een sillabe tot
 een geluydt dat met de tvvee geluyden van de i

ende de e, over-een-komt, die in't vîr sillabigh mondt-vvórdt. vvár toe ooc dínt het vvórdt gracien, alsmeñ dat in den dicht van dry sillabig tvvee-sillabig máot opentlyc blyct, dat de ie in een sillabe gevonden vvórdt als eenen tvvee-klano, in den vvclcken de i en de e, in de sprác, vereenight tesamen, gehoort vvórden d'een vór en d'ander nár. Ende datmen het selve ooc gevvár vvórdt dór 'tgehoor in de vvórden dí vvy gestelt hebben tot exempelen van dese ié, te vveten met de langste é (na den eysch van de Brabantse tale) blyct uyt de ondervindinge oft experientie, dí ons soodanigen klanc oft geluydt van de i en dese é (vereenight te samen in een sillabe ende tvvee-klano) uyt-vvyst, de i vór- gehoort vvordende, en de é nár, in dese en dirgelycke vvórden, piéért, stiéert: ja den mondt selve doet ons in de uytsp rác het selve als voelen.

Dárom ist vvonder dat den tvvee-klanc ie tot noch toe gebruyct is gewést in't schryven van dese en dirgelycke vvórden, bír, dír, in vveicke de e geensins en vvórdt gehoort, már alleenelyc een lange oft vette i, ende datti tot noch toe ongebruyct en onbekent is gebleven in't drucken oft schryven van de diminutiven oft verminder-vvórden, dí vvy met de korte e gestelt hebben, tot exempelen van den tvvee-klanc ie, en met een lange é, van den tvvee-klanc ié, vvelcke verscheyden tvvee-klancken men gevvár vvórat in de vvórden, stiéertien, en piéertien.

Ende 'tis vórvár ooc vvonder, datmen in't drucken en in't schryven, de ee gebruyct héft om vir-der-hande verscheyden geluyden uyt te drucken, te vveten in dese en dirgelycke vir-der-hande vvóerden, vereert, ánveert, verseet, en verteert, vvелcke allegader verscheyden beteekenisse, hebben, ende verscheydentlyc luyden in de sprác (gelyo het gehoor opentlyc uyt vvyst) met de welke nochtans den druc oft de schrift behoordt over-een-te komen. Wárom vvy met reden de dry leste vvóerden, verscheydentlyc van malkanderen, en van het eerste, aldus gestelt hebben op hun plaetsen, ánvíért, versét, en vertért om dat de verscheyden uyt sprác der selvere, dese verscheydentheydt in't drucken oft 't schryven vereyscht, om den druc ende 't geschrift met de sprác over een te doen komen, ende alsoo, na hun verscheydentheydt, alsoo vvел de vvóerden met onderscheydt te drucken en te schryven, als te lesen en te spreken. Want hoe kan eenderhande schrift-teeken dinstigh zyn om vir-der hande geluyden in de sprác uyt te drucken; en kennelyc te maken, dár het már en past op den tvvee-klanc di gehoort vvordt in de leste sillabe van het eerste vvórdt, vereert, en dirgelycke sillaben? vvant hoe saller dan den Leser dienen, om hem de dry andere geluyden kennelyc te maken? Sal hy nit noodtsakelyc moeten dubben en dolen in't lesen, 'ten zy dat hem syn memorie, bekomen dór de gevvoonte, te hulpe kome, di in de beginnende Leerlingen nit en is, ende svvár-

lyo, ende nit dan met groote moeyte, in hun verstandt ingebragt en kan vworden?

Dáren-boven soo isser noch grooter svvarigheidt in't drucken en 'tschryven, om datmen de sprác ende de gelyyden der vvórdén oft sillaben, gerne op't papit uytdruct met een over-een-komende gedruc oft geschrift; 'tvelc ommers nit en kan geschieden dan met soodanige letteren ende tvvee-kiancken, di de kiancken oft gelyyden der letteren ende tvvee-kiancken uytvysen, gelyose in de sprác vworden gehoort, ende dór 'tgehoor komen in't verstandt. Want anders en komen de dubbigen, vervverringén, onder-een-sammeligen van verscheyden sillaben oft letteren, ende dolingen in de selve, nit verhoedt vworden, soo in't drucken en't schryven, als in't spellen ende lesen, zynde de vvórdén, oft sillaben der vvórdén, virderhande in't gelyydt, ende nochtans már met eenderhande teeken gedruct oft geschreven vvordende, ende ángevvesen. Het is dan noodtsakelyc datter virderhande vvysen van schryven en drucken gevonden vworden tot virderhande gelyyden, dór vvelcke di kennelyck souden mogen gemáct vworden, ende dór hen de virderhande saken díse beteekenen. Wár dór ooc de Leer-lingen sullen veul lichtelycker leeren, en geleert konken vworden, in't lesen, 'tschryven ende in't spellen, als ooc in't onderscheyden van soodanige virderhande vvórdén gelyyden den, gelyc vvy boven hebben gestelt in dit capit-tel. Gelyc ooc in dese, bescheest, schel, schél, stiert,

item in dese, vveer, vvér, vver, en wlerdt, in alle vvelcke vvórden van sommige de ee vvoordt gebruyct, om vir verscheyden geluyden te beteekenen dór een teeken, sonder onderscheydt.

Eer vvy dit capittel van de ie sluyten, soo vvár schouven vvy den Leser, dat in de vvórden, in vvelcke de i en de e nít en zyn in een sillabe (gelyc in dese, remediëren, by exempel, en sloerriën) de e moet aldus geteekent zyn met een stipken, alsoo vvel als de i, ende dat, tot onderscheydt van den tvvee-klanc ie, in vvelcken de i alleen vvoordt geteekent, ende ooc van den anderen tvvee-klanc ié, aldus geteekent met een herdt-geluydt-teeken, als beyde makende már een sillabe in hun vvórdt.

HET X. CAPITTEL.

Van de Triptongen oft Dry-klancken.

Triptongen oft Dry-klancken, zyn dry vocalen by een gevoeght in een sillabe. Ende vvorden genoemt ná 'tgeluydt datse beteekenen in de sprác, te vveten een vvirde geluydt in't vvelc dry vocalen oft self-klincckers versmilten. Dusdanige en zynder már tvvee, te vveten dese, eeu, ende oey: vvant den gemeynden dry-klanc, aey, in dese en dirgelycke vvórden, baey, daey, kaey, en kennen vvy nít, om dat **km** 'tgeluydt, dat hy soude beteekenen, uyt vvoordt gedruet met den tvvee-

klanc áy, om dat den klanc oft 'tgeluydt, dat den gemeynden twee-klanc ae soude beteekenen, bequamelyc en genoechsám vwordt uytgedruot dór dese vette oft lange á, gelyc gesét is in't 4. Capittel: soo dat de y dár by gevoegt, méct den twee-klanc áy, ende dárom hebben vvy de vór-gánde vvórden aldus geschreven, báy, dáy, káy, gestelt in't 7. Capittel tot exempelen van de diph-tonge áy.

Exempelen van de twee Triph tongen.

Eeu, eeuve, geeuvve, geeuvven, leeu, meeu, schreeu, sneeu.

En van de oey, boey, broeyen, groeyen, hoeyen, koey, loeyen, moeyen, roeyen, snoey-en, spoeyen, sproeyen, vernoeeyen.

HET XI. CAPITTEL.

Van verscheyden wórden di anders worden

genoecht als mense spreect.

Gaspar vanden Enden stelt ~~xxx~~ seer veel vór gront-reden dat het schryven met het spreken moet overeenkomen, ende nochtans schryft hy anders alsmen spréct in veel verscheyden vvórden.

1. Als hy schryft als'er, dat'er, is'er, vvat'et, zal'er, zul'er, dármén nochtans sprekende zét: alsser, datter, isser, vvat'et, zaller, zuller. Ende

vvat ángat dese syn reden, om dat'er in dí vvórden beduydt dár, dí is valsch, vvant er en is nít in gestelt tot eenige beteekenisse, már ser, ter, en ler, oft der, dí als een sillabe gevoegt zyn án de vvórdekens, als, dat, zal: vveloke beteekenen 'tselve dat het vvórdeken dár.

2. Alssi schryft brood, dood, vvant sprekende sêtmen broodt, doodt, met een t. Ende noch arger schryft hy, hoofd: vvant sprekende sêtmen hoeft in sulcker voegen dat de d nít gehoort en vvordt, már de t.

Hy sêt ooc datter somtydts een t naer de d vvordt bygevoegt, sonder te seggen vvanneer, ende hy doet in't vvórdt mágd, ende in t'vvórdt gevoegdt, in de vvelcke de d geensins en vvordt gehoort, már in de vvórden broodt en doodt vvordt de d noch eenigsins gehoort: ende vvorter ooc in geschreven, om datmen in't meervout schryft, brooden, dooden. Welcke reden geen plaedts en grypt in de vvórden mágd en voegdt, om datter de d ongelyckheydt in máct met de sprác.

] 3. Als hy schryft drag, ding, ontfang, vang, vvant sprekende sêtmen: dinc, dragt, ontfano, en in't meervoudt: dingen, dragten, ontfancken, vancken.

Qualyc schryftmen ooc Bisschop, ende oogst in ste van Biscop en oost, gelyc dí vvórden luyden in't spreken: item duyvel, item hayr en vyer, dármen sêt: duvel, hár, en vir: vvant datmen soude

soo verscheydelyc van de sprac dese sou schryven, om dat hár en vir beteekenen vvat anders, dat en is geen reden: vvant veul vvórdén zynder dí dubbel sinnig zyn.

Qualyc schryftmen ooc met een s de vvórdén dí luyden met een z, ende de gene dí luyden met een s, met een z, vvant dese letteren komen makanderen seer na by, már de z luydt liffelycker, en spruyt veur uyt den mondt met luttel geblás, ende met minder openinge van de luppen, als de s, ende dárom moeten dese nárvolgende vvórdén, by exempel, geschreven vvorden met een s.

els, elsen, <i>elz</i>	elzen-boomen,
samen, <i>sam</i>	elz,
sórt,	verzamen,
sul,	gezórt,
sus, <i>sus</i>	zullen doen,
ende dese met <u>een z</u> ,	zus doen.

Ende hír toe dinen de nárvolgende Regelen.

1. Datmen de s moet schryven, dársa luydt gelyc luydt onse o, alsense noemt in den a. b. c. gelyc in dese vvórdén, samen, sórt, &c. *elz*
2. In de vvórdén dárs een dubbel ss in komt, bassen, kassen, dassen.
3. In de sillabe se of ser, Gricse, segtse. *elz*
4. Alsse komt vór een consonant, als schamel, stamel, ánstoot, svvillen, &c. *elz*

5. Op't endt van de vvórden di in't meervoudt hebben de s, als mes messen: már di in't meervoudt hebben de z, moeten schryven met de z, aldus, elz, geléz, halz, beurz, gelyc de reden vereyscht.

Uyt vvelcke regelen blyct, vvanneer datmen moet schryven een s, en vvanneer een z.

Ten lesten schryftmen ooc qualyc alle de vvórdeden dimen schryft met vyt, als vvráo, vvreet &c. Want alle sulcke vvórdeden luyden in de spráo veul gemakelycker met een v, aldus, vráo, vreedt, gelyck geschídt in't vvórdt vrec.

Om vvelcke reden behoortmen ooc op't endt van de vvórdeden, in stede van de x, te schryven os (als straos in stede van straox) als vvelcke seer veel uytdrucken 'tgeluydt datmen vvilt uytdrucken met de x.

HET XII. CAPITTEL.

Van verscheyden wórdeden di qualyc onder een gesammelt worden.

Men sammelt qualyc onder een, 1. dese vvórdedens doch en toch: vvant doch in't beginsel van een reden, beteekent byna het selve dat már be- teekent: ende toch is als een versekerende vvórdt, gelyc als men sêt: ja toch.

2. Den en de: vvant zommige schryven: de man,

de Rechter, in stede van den man, den Rechter, en in't meervoudt, den mannen in stede van, de mannen: dár nochtans den past op den man, en't gene dat van mannelyc geslacht is, ende de op de vrou, en't gene dat van vrouwelyc geslacht is, aldus, de vrou, de dochter: ende de past in't meervoudt op alle beyde, aldus, de mans, de vrouwen. Men sêt ooc aldus allen man, alle vrouw, alle mans, alle vrouwen, den grooten man, groote mannen, groote vrouvv, groote vrouwen.

3. Dese vvórdekens, doen en toen: dár nochtans dese twee vvórdekens beteekenen het selve dat in't Latyn beteekenen cùm en tum, ende dárom moetmen seggen en schryven, doen ic dat gedán had, toen de ick dat.

4. Dese vvóden, immer, en ommers: dár nochtans immer beteekent het selve dat oot: ende ommers, is gelyc een versekerende vvórdt, gelyc toch gelyc als men sêt: 't is ommers soo.

5. Dese vvórdekens, hem, heur, hun: vvant van den man segtmen hem, van de vrou heur, ende in't meervoudt van alle beyde, hen. Item als men vvilt spreken van't gene dat hen toekomt, soo salmen seggen van't gene dat den man toekomt, by exempel, synen boec, oft syn boecken, ende van't gene dat de vrou toekomt, salmen segghen, by exempel, heuren boec, oft heur boecken, ende als men spréct van't gene dat án veule toekomt, 'tzy vrouwen 'tzy mannen, salmen seggen, by exempel, hunnen boec, oft hun boecken.

Ten 6. men máct geen onderscheydt tusschen de apostrophe dí vór de letter moet stán, ende de gene dí nár de letter moet stán, dár alsse vór de letter stát, beteekent sy datter vór de letter eenige letteren zyn achtergelaten: gelyc alsmen schryft, 'teen oft 'tander, soo vvoordter met de apostrophe te kennen gegeven, datter vór de t is achtergelaten he, van't vvórdeken het, datmen soude schryven aldus, het een, ende het ander. Már alsmen schryft, t'Antvverpen, t'onstent, soo beteekent men dórde apostrophe achter de t, datter van het vvórdeken tot, is ot achtergeláten.

HET XIII. CAPITTEL.

Van de verkortinge der wórden in hun sillaben oft letteren.

Tot meerder viérdigheydt in't schryven, dint

1. Datmen de vvórden met de noodelycke sillaben ende letteren már en schryve: dárom soo salmen dór den bandt alle sillaben, dí nít noodigh en zyn op't endt van de vvórden, achterlaten.

2. In't schryven van de sillaben salmen desgelycs achterlaten de letteren dí nít nodig en zyn, ende namentlyc de h, achter de g, als zynde noodeloos, gelyc blyct uyt de vvórden dí met de g geschreven worden sonder h.

Imandt sal mogen seggen, dat de h, noodig is

om dat de g eenen anderen meklanc héft in de vvóerden, logeren, en logis, már met dat dit Walsche vvóerden zyn, soo soumen beter di schryven met den meklincker oft consonante j, án vvelcke desen meklanc eygen is, dan datmen dárom de Nederduytsche wóerden soude schryven met gh, gelyc de Latynse vvóerden sonder gh vworden geschreven.

Item men sal achterlaen de k, achter de o, om dat de o, en de k, zyn van een geluydt, ende ^{en}dat de k nít met allen en doet tot het geluydt van de c, ende dárom en setmen geen k achter de o, in de Latynse vvórdekens lao, fac, &c dan met dat de o, vór de h, eenen anderen meklanc héft als de k, dárom soo salmen de k alleen mogen schryven in dese en dirgelycke vvóerden aldus, vrindelykheydt, hatelykheydt, anders ist alsse volgen in verscheiden sillaben, gelyc alsmen schryft, gemakelyck. *Sch*⁴³

Op p. 9 onderscheidt B. 26 lettertekens, waaronder 6 vokalen; door samenvoeging van vokalische tekens worden daaraan op p. 22-23 nog 22 diftongen en op p. 31 2 triftongen aan toegevoegd als 'verbeelders' van gesproken (en gehoorde) nederlandse klanken. Daarnaast vinden we op p. 21 een alfabet dat uit 33 tekens bestaat en waarin ook de symbolen voor de lange klanken zijn opgenomen (het teken $\hat{a}$ trof ik evenwel elders in de tekst nergens aan).

Naast Vocalen gebruikt B. de term self-klinkers (b.v. p. 5 en 9). De enige oude nederlandse grammaticas waarin ik deze benaming ook aantrof, is die van Dafforne, waarin we op p. 28 de vraag 'Wat beduyd het woordeken Vocael?' beantwoord zien met

Vocael (zoo de Gheleerde zeggen) is een Latynsch' woord/ end' wert in Duytsch vertaeld Zelfklinker: als David Mostart In't licht der Neder-Duytsche Schryf-konst ghedrukt t'Amsterdam: Anno. 1612. Letter A. 4. an-wyst.

waarna verwijzingen volgen naar Pontus de Heuiter ('Vocael is zoo veel te zegghen als Klinker'), Pieter de Berd ('noemtse Stemmers'), Joost Lambrecht ('Vocales zyn Luydende, sprekende, of Voys-gheven-de Letteren') en Jasper Francois ('Vocael, is zoo veel ghezeyd als een gheluyd-ghevende letter'). De op p. 9 gegeven definitie van vokalen heeft -uiteraard- veel verwantschap met die van andere ons bekende nederlandse grammatici uit zestiende en zeventiende eeuw; het is echter jammer dat het boekje van Mostart waar Dafforne in het hierboven aangehaalde naar verwees, ons niet bekend is, want misschien heeft B. naast de term self-klinker ook de definitie ervan wel aan Mostart ontleend. *Van der Weijden geeft geen omschrijving.*

Zoals gezegd kent B. 6 vokalen, te weten a, e, i, o, u en y. Door y te beschouwen als een aparte vokaal verzet B. zich nadrukkelijk tegen de nederlandse grammaticale traditie die sedert Lambert slechts 5 vokalen kende; de enige uitzonderingen die ik hierop ken, vormen de boekjes van Atteveld en Van der Weijden, waarin eveneens sprake is van 6 vokalen.¹

Ook onderscheidt B. korte en lange (of vette; p. 13, 14 etc.) vokalen, waarbij we moeten aannemen ~~het blijkt nergens uit zijn te~~ ^{dat hij} ~~toeg-~~ dat hij y als alleen lange vokaal beschouwt. Om aan te geven dat een vokaal lang is, gebruikt B. aksenttekens: zo staan naast de korte klinkers a, i, o, u de lange á, í, ó, ú, terwijl naast e twee lange klanken staan: ê en é, die hieronder nader besproken

¹ en van Van der Weijden
der waar we de term
op p. 12 vinden

zullen worden. In de nadere behandeling van de afzonderlijke klinkers zal blijken dat B. de aksenten als regel slechts in gesloten syllaben gebruikt: in open lettergrepen schrijft hij a, e, o en u, waarnaast ook ee en oo geplaatst dienen te worden, die door B. tot de tweeklanken gerekend worden. Met dit gebruik van aksenttekens keert B. zich tegen de Twe-spraack waar op p. 23-24 deze spellingwijze op praktische gronden wordt afgewezen:

De accenten maken belemmering int schrift/ t' is óóck zó ghereed nóch een letter te maken als een accent, ende t' is den ankomelingen lichter te vatten/ dat twe letters langher klinkcken als een/ dewyl al onze tweklancken die dóch lang van gheluyd zyn/ óóck alzó van twe letters ghe- maackt worden.

Ook Leupenius verklaarde zich in 1653 tegen het toevoegen van tekens aan letters om aan te geven dat deze letters lange klanken aangaven: op p. 11 schreef hij:

Waar nu deese Klinkers kort of lang moeten uitgesprooken worden/ kann door geen teekenen onder of booven de letteren beduidt worden: want onse Neederduitsche taal heeft sulke teekenen niet/ als wel de Hebreusche/ en de Grieksche/ gelyk wy te syner plaatse daar van sullen spreeken.

Anderen hadden echter hadden het gebruik van aksenttekens bevorderd: Lambrecht stelt op p. A8^{r-v} naast de korte vokaaltekens a, e, i, o, u als tekens voor lange klanken á, é, í, ó en ú en Van der Weyden schrijft op p. 12-13:

(Aan-merk) Dat men d'a, om des zelfs klank uyt te trekken/ al over een wyl verdubbelt heeft: als in aard, baard, daar, jaar, haar, jaar, kaar, laar, maar, di men zo gesteld zijnde/ dubbel aa noemt/ ende dat men van gelijken ook de vocalen e, i, o, u, verdubbelen mag.

Datze in 't eynde ende elders/ med desen accent ver- lengd zoude mogen worden/ gelijk alle d'andere vocalen ofte zelfklinkers: als in aberdán, Delián, Hásje, Klásje, Compár, civil, Theodór, natúr: ende dan uyt-gesproken moeten zijn/ als of'er dubbel aa, dubbel ee, dubbel ii, dubbel oo, dubbel uu stondt.

en andere tekens

Daarbij zie ik af van het gebruik van aksenten om het verschil aan te geven tussen twee e's en o's ^x dat we vinden in de Twe-spraack, bij Sexagius, Van der Schuere, Ampzing.

De term me-klinkers die B. naast consonanten bezigt, is in de oude grammaticale geschriften niet onbekend: we vinden hem o.a. in de Twe-spraack, bij Van Heule en Kók. Ook de om-

schrijving die B. op p. 9-10 levert, bevat geen nieuws. In verhouding tot de aandacht die de vokalen van B. krijgen, ruimt B. voor het konsonantisme slechts weinig plaats in. De opmerkingen komen hieronder bij de verschillende konsonanten aan de orde.

Naast de term twee-klank-letters die ik bij Smyters, p. 12, noteerde is twee-klanken al sedert de Twe-spraak in gebruik (Lambrecht: consonanten, De Heuiter: tweklainkers). Beschouwen Sexagius, De Heuiter, Dafforne, Kók en Leupenius blijken hun definities of hun voorbeelden alleen twee niet gelijke vokaaltekens die samen één klank voorstellen, als diftongen, B. sluit zich aan bij de Twe-spraak, bij Lambrecht, Van der Schuere, Smyters, Van Heule en Van der Weijden die ook aa, ee etc. tot de tweeklanken rekenden: op p. 6 en p. 21 zegt hij dit uitdrukkelijk, en ook uit de opsomming op p. 22-23 blijkt het.

B. vermeldt verder Dry-klanken als de nederlandse benaming voor diftongen. Ook deze term is sedert de Twe-spraak (Lambrecht rekent de zgn. diftongen tot de diftongen en De Heuiter noemt ze driklainkers) heel gewoon, zij het dan ook meest in de spelling arie(-)klanken (Smyters: dry-klink-letters; p. 13). Zowel bij de omschrijving van de diftongen (p. 21) als die van de triftongen (p. 30-31) komt duidelijk naar voren dat de bij elkaar behorende vokaaltekens te zamen 1 syllabe vormen en een klank voorstellen die de 'samensmelting' is van de klanken van de afzonderlijke vokaaltekens.

Vokalen

e

Uit de uiteenzetting van B. blijkt dat hij naast het teken a voor de korte vokaal geen ae wenst te gebruiken ter aanduiding van de lange klank (p. 7 en 13): bij het uitspreken van de lange vokaal hoort men immers geen e, het tweede element van de geschreven diftong ae. Verder wijst hij erop dat sommigen in Holland en elders om die reden aa zijn gaan schrijven, waarmee hij doelt op o.a. Lambrecht, Sexagius, De Heuiter (zie echter Dibbets, p. 91 e.v.), de Twe-spraak. Opvallend is de overeenkomst met Smyters, p. 4:

De oude Vlaemsche ende Brabantsche spellinge, prononceert de diphthonge ae, bycant, als ofter stont, aa. De nieuwe Hollantsche wil aa schryven ende ae uytsprenken.

Tegen de spelling aa is B. ook: aa stelt een tweeklank voor en de gesproken lange vokaal a is geen tweeklank (overigens komen

aa en ae niet in de lijst van tweeklanken voor op p. 22-23). B. stelt daarom voor om de lange vokaal te spellen als á. Met zijn voorbeelden op p. 15 is hij zeer duidelijk, en onze konklusie zou dan ook kunnen zijn: B. schrijft de lange vokaal als á. Maar de voorbeelden maken ons voorzichtig, want het blijkt dat de lange vokaal er steeds in gesloten lettergreep staat. Daarom toetsen we B.'s theorie aan zijn spellingpraktijk.

Inderdaad blijkt B. in gesloten lettergreep de lange vokaal a nagenoeg steeds te schrijven met á: slechts een enkel maal treffen we een afwijking aan: gemaect (p. 17) naast herhaaldelijk gemáct (b.v. p. 6), gedaen (p. 16) naast gedán (p. 35), Binnaert (eigenaam; p. 17) en -opvallend- plaets (p. 10), plaetsen (p. 28), plaedts (p. 32) naast plátsen (p. 14). Bij al deze gevallen met ae kan men denken aan drukfouten die op rekening van de drukker moeten worden geschreven; ze werden mogelijk mede veroorzaakt door de spellingtraditie. Bij de vormen van plaats acht ik het zeker niet uitgesloten dat de uitspraak de ae-spelling sterk heeft bepaald: de konsonantverbinding ts had en heeft immers een sterke palataliserende invloed op de voorafgaande vokaal (vgl. Weijnen, Dial., par. 70).

In open lettergreep blijkt B. echter een zeer konsekvent a-speller te zijn: saken, halen, vocalen, samen, makende etc. (slechts één-meel, p. 11, ^{er} vocále als wsch. drukfout). Men kan deze spelling uiteraard afdoen met de opmerking: B. heeft gewoonweg niet aan de open syllaben gedacht omdat er tussen gesloten en open lettergreep geen enkel verschil was. Uiteraard is dat niet uitgesloten. Maar misschien moeten we zijn spelling ook in verband brengen met hetgeen door Caron (p. 68-83) ten aanzien van Appzing zo uitvoerig is betoogd en wat we ook in De Heuters boek (p. 66) terugvinden: het verschil in lengte tussen lange vokalen in gesloten en open lettergreep. Maar B. geeft ons geen enkel ander houvast dan zijn spellingpraktijk. Het blijft dus de vraag of onze laatste interpretatie wel de juiste is.

DEN AVTHEUR
TOT
Den goetwillighen Leser.

Wilt ghy uyt u geschrift veul dolingen verdrijven,
Let op't gehoor en mondt, als gy u Duyts wilt schrijven:

Op dat gy over-een dár in komt met de tál,
Van welcke u geschrift verschilt nu menigmál.

Versheyden klancken di uytdrucken tegen reden
Met een Schrift-teeken wilt, tot groote duysterheden,
Om welcke dicwils gy den Leser falen doet,

Dat inde Ionckheydt min ooc worden kan verhoedt.
Leert anders schrijven dan, om beter ooc te lesen,
En ooc met minder moet, als is ghedán vór desen,

De kinders 't allebey te leeren in de schól,
Op dat vermindert word' den arbeydt met 't gedól.
Leert, dat een selve schrift, om sonder feyl te lesen,
Tot veulderhande klanc nít dinstig en kan wesen,

Om dat een teeken past op een geluydt alleen,
En dárom dit alleen brengt uyt, en anders geen.
En wilt om't oudt gebruyc ~~nít~~ nít langer blijven dolen,
Als gy een beter wét, te voren u verholen:

En brodt al willens nít, als m' anders u ~~maakt~~ bedidit,
Gelijck in dit mijn Schrift u jonstelijc geschidit.

Wár in tot allen klanc 't Schrift-teeken is te vinden,
Wárom den genen di dár án sich sal verbinden

Sal schrijven met gemac, en sonder duysternis,
Al datter in ons tál, soo 't luydt, te schrijven is.

En ider Schrijver wel tracht alle wórdts-geluyden,
Na't schrijvens oudt gebruyc, den Leser te beduyden,

Már dicwils stát verstellt, en dár, om nít, na tast,
Om dat hy in't geschrift geen teeken héft dat past.

Zoals hierboven al werd opgemerkt, onderscheidt B. tweerlei lange e, die hij noteert als ê en é; van deze beide klinkt ê 'harder' dan é (p. 12) en heeft é 'een langer oft vetter gelydyt' dan ê (p. 13). Uitvoerig wordt deze kwestie behandeld in hoofdstuk 5, p. 16-19. B. vermeldt er dat de spelling ee voor ê en é onjuist is: ee geeft immers een diftong aan, en die valt in de woorden met ê en é niet te horen! Ook de spelling van Van der Ende met ée, van Kiliaan met ee, e, æ en ei en Binnaert, die Bolognino's é als ei wil schrijven, wordt afgewezen. Opnieuw wijst hij erop dat é harder klinkt dan ê.

Aan de tegenstelling ê - é besteedde uiteraard ook Goemans in zijn opstel aandacht. Nadat hij een aantal voorbeelden met ê en é op p. 603 heeft opgesomd, volstaat hij met: 'Het hedendaagsch Antwerpsch dialect kent nog beide lange klanken en nagenoeg in dezelfde woorden, zoover ze nog in gebruik zijn', waarna hij in een noot de betekenissen van de verschillende woorden probeert aan te geven.

Allereerst moet worden opgemerkt dat de tegenstelling ê - é geheel gelegen is op het gebied van de zachtlange e; de scherplange e wordt door B. als ee genoteerd en komt later aan de orde.

Vervolgens blijkt dat een eerste indruk, als zou de tegenstelling alleen opgaan in woorden waar de vokaal in gesloten lettergreep staat, een indruk die men kan krijgen door de voorbeelden op p. 12-13 en 16-18, onjuist is, omdat op p. 19 ook voorbeelden worden gegeven met open syllabe.

Bezien we dan allereerst de woorden die B. met é schrijft, waarbij we uiteraard, gezien B.'s verklaring op p. 8 over het antwerps, Smouts studie over Het Antwerpsch Dialect betrekken uit 1905. Bij dit alles houden we voor ogen dat B. slechts bij een paar voorbeelden aangeeft welke betekenis ze dragen.

Met é noteerde ik:

(*by vermelden woorden waer toe B. eraan oekent.*) bér, dél, dégen, déren, él, gél, gél, gér, gérne, hér, hérinc, kél, kés, mé, méde, mél, mér, néring, pél, régen, rél, schél, stér, swér, vél, vér, vergért, vervért, vés, vésen, vertért, wér, wért.

Men kan dus zeggen dat B. met é schrijft alle woorden die een vanouds niet-scherplange e hebben die staat vóór een (al dan niet door een konsonant gevolgd) r, l of g + de woorden kés (kaas), mé, méde (dat op p. 17 wordt toegelicht met: honingdrank) en vés en vésen (waarvan het laatste mogelijk een meervoud is van het eerste, dat in het Antwerpsch Idioticon als vezel wordt opgegeven). Een groot deel van deze woorden vinden we bij Smout terug in par. 37 met een e-klank (door Smout als é geschreven) die klinkt als de gerekte e in het nnl. bed.

15 kort

net	-	nēt (vecht)	ē (judel)	nēt (mil. klomp)
schel	-	schēl (scheid)	ē	- schēl (looms)
west	-	wēt (weder)	ē	(ge)wēt (wapen)
	-	(spēl)	(spēl)	

See - mißl

- gēl

mē (mēch, koningsvriend)
swēr

17

S. e

bedt	-	bēt	ē	
best	7	bēt	ē	
des	7	dēs		
el	-	ēl	ē	
gemēt	-	gemēt	ē	
geset	-	gesēt (geregd)		
gelet	-	gelet (gelegd)		
heft	-	heft		
leg	-	leg	ē	(ledig)
lest	-	lest	ē	(lenen)
met	-	mēt	ē	(maken)
met	-	mēt	ē	(klomknagel)
peest	-	peest	ē	(lurven)
rest	-	rest		
schel	-	schēl	ē	
spel	See	spēl	ē	
nel	See	nēt	ē	
nest	See	nēt		
west	-	wēt		

19 van dege

delling
geldel
regemoot
ma. nēt len
schel
(sompster
verdoen
ververt

? wapen
ē (-held)
ē
x
x
mml. raal
ē
ē
ē

Smout ē

Smout ê

19 - beest ^ê - bet ^ê - dél ^{ē (dovstocer) saltu}

- el ^ē - gest ^ê - genest ^ē

- grēst ^{â?}

- heft ^ē - kel ^{ē (strot) } x}

- lest ^ē - let ^{Sex 53} - leg ^{ē (rood) }} - mer ^{ē (hyden) of legt} - peest ^ē

Sex - rest ^ē

Sex - snift ^ē - vest ^ē

Sex - wesen ^ē - wēft ^ē - wēst ^ē - wēr ^ē

Sex - ber ^x - dél ^x - dēren ^x - el ^x - gel ^x - gēr ^x - gērme ^x - her ^x - herme ^x

Sex - kel ^x - kes ^x

Sex - meering ^ē - pél ^{ē (haarband)} - regen ^x - rel ^ē - schel ^x - swē ^x - wél ^{ē?} - wēr ^x - wergēnt ^ē - wērt ^ā - wēs ^ē

Sex - wesen ^ē - wēsen ^ē - wēr ^x

uml. raad.

25 diminutiv
 32 dudel
 39 duzent

ee

if mee = meekrap

é- woorden en smout sy (over è)

groep 1. ~~ne~~ gène

groep 2. kès

groep 3. bér néine
gér swér
hér vér

groep 4. -

groep 5. gél ríegen
hél
schél
mél

reuten

dél. è (pars)
pél. è (haarband)

él. ē (el. eelt)
vél. ē?

hénne à-uml.
vergért a-uml
rél a-uml. (raal)

ê-woorden en Smout §38 (ē)

groep 1
lêt
dêl
~~lêt~~
genêst
hêft
hêt

lêt
lêt
snêft
mêt
nêt (luisenei)
spêt

nêsen (afhalen)
I
nwaachteln
II
nêsten
III
eromheer
IV
(craai. IV (ê))

groep 2
lêg
nêr
nêr

nêl
schêl
êl

3
lêt

6
lêt?
nêt

gesêt
getêt

rester

grêst

lêst
gêst
pêst
hêst
Nêst
wêst
wêlt
hêft

ê
ê
ê

dês

ê
~~ê~~

(Boog v.e. pees voorzien); WNT XIII 1460: pees, slag in Wnt. met
scherpl. ê; of in dit van later dat.?

Van de ^{verdeling} Bedeylinghe der Vocalen in korte
ende langhe. *cert. komaan*

Enige ervarenen Schol-meesters hebben ¹ met ^{cert. komaan} Teden van gevoelen gevêst, datter in de Neder-duitse tale, in't schrijven oft drucken der selve, moeten ooc lange vocalen gevonden en gebruyt vorden: vwant in dese tale voordender ooc lange vocalen gehoort, di dór lange geschrevene oft gedruete vocalen behoorden beteekent en uytgedruet te vorden, 't vvelc sonder dese nif te recht en kan geschiden, gelijk in dit Schrift ^{aangetoond} openlijk sal betoont vorden. Oversulos soo moetender ooc lange vocalen tot den druoc, oft het geschrift gevonden vorden, om de lange in't spreken, te beteekenen ende uyt te drucken. Dan ^{maar} dit onderscheydt der vocalen en vvoordt nif gevonden in de y. Már, vvat ángát de vocal e, di héft dit besonder boven de vocalen a, i, o, u, datse ^{aangetoond} dryvervigh is in haren klano oft geluydt, te vveten, kort, lano, ende langer, gelijc blijct in d'uytspráo van de dry nárvolgende, en van andere d'irgelijcke vvoorden, vel, vél, en vél, vvelcke alle van verscheyden geluydt en beteeknisse zijn: vwant vel en huýt, vél en vióle, zijn van een beteeknisse, ende vél beteekent de bladeren di ^{doorain} ten de muren vvasen. Ende ^{veel klomp} met dat de é, in't derde vvoordt, herder luydt, als de e in't tveede,

ende dat dese een langer gelydyt heeft, als de e in 't eerste vórdt, dárom héft my bequám gedocht,

datmen, tot onderscheydt, de eerste e soude onge- = onverschillen van een teken teekent laten, en de tweede teekenen met een huys-^{leem van} accent enoeflen; tem by...

ken aldus, vél, ende de derde, als hebbende een langer oft vetter gelydyt, dan de tweede, met een herdt-gelydyt-teeken, aldus, vél. Ende hir accent gram, tem by

van sullen vvy breeder spreken in 't 5. cap. Komende nu tot de vier andere vocalen, te vveten, tot de a,

i, o, u, vvelcke anders geene dan kort ende een-^{mit}

derhande lange vvoerden gehoort in de sprác, soo

teekenen vvy de lange vocalen der selvere, tot on-^{van die}

derscheydt van de korte, met een herdt-gelydyt-

teeken, aldus, á, í, ó, ú, Ende van de á, í, ú,

sullen vvy handelen in 't nárvolgende capittel.

HET IV. CAPITTEL.

Van de lange vocalen, á, í, ú.

Dese dry lange vocalen, á, í, ú, sullen in den druck, oft 't geschrift, bequámelijck dinen

in stede van dry gemeynde diphthongen oft twee-

klanckers, te vveten, van dese, ae, ie, en ue, in

dese en dirgelijcke vvoerden, maer, mier, muer,

gelijcken dese gevent is te schrijven: doch te-

gen reden, om dat di dry paren van vocalen, nit

uyt en drucken de dry gelydyden deser vvoerden,

gelijcke uytgesproken vvoerden. Want in de uyt-

sprác van dese vvoerden, geen gemengelde gelydyden

Van Lam, Huis, Hui, kch
Kemp, Huid, I, II

Van Lam, Huis, Hui, kch
Kemp, Huid, I, II

vg. p. Cap. I en p. 1. heeft

mittrangeren

oo is de ft. p. 22

Cap. II Daff. 13

tegen accenten voor lange vok:

Tus-spraak 24, 25

Neyden 14

Lambrecht passim

vg. Attw. A 2

Slechts hebben vbb. met open syllabe.
 maar mit alleen: rigen (19) rige

Et. Nb WNT Antw. J

beel
 beer
 camel
 deel
 grauel
 heel
 keur
 leer
 mee(trap)
 meer
 neet
 peul
 sneeu
 teer
 meet
 weer
 kee
 keel
~~veert~~
~~veert~~
~~veert~~
 veert

^ e
 ^ e
 ^ e
 ^ e
 ^ e
 ^ e
 ^ e (leerm)
 ^ e
 ^ e (vul)
 ^ e
 ^ e (e) haarlana
 ^ e
 ^ e (teem)
 ^ e
 ^ e
 ^ e
 ^ e
 ^ e

beel, beel
 berg, rofker: beem: nation

schrpl. e: pers

schrpl. e

schrpl. e: maal
 leir: leder

schrpl. e: mit klunngel

schrpl. e

alle bet. teer

weert?

meer, schrpl. e

veert: schrpl. e

veel, schrpl. e

5	een	^ e
5	ersten	< e
6	geen	< e
6	meeder	< e
7	meer	< e
7	alleen	< e
8	seer (meer)	< e
11	heel (totale)	< e
12	meester	< e
	meester (kracht)	< e
25	(beentje)	< e
	steentje	< e
28, 29	beerting	< e
29	geleest	< e
32	wanneer	< e

$\bar{e}$

Sesca Smout-ede- -ege-

e §

êl
lêg
mêr
schêl
vêl
mêr

(38²)
38²
38²
(38²)
(38²)
38²

x
x
x
x
x
x

$\bar{e}$

Antw. $\bar{e}$ etc.

edeloorn
eel (nachtsl. e: nieel, kolk)
leg (nachtsl. e)
meer
schiel
meer (nachtsl. e)

edel

Goem.

bêft
gêft
geniêt
lêst
mêt
snêft
spêl
mêt
niêt
~~gêft~~
lêt
gêst
gêst
nêst

ee
ee
ee
ee
ee
ee
ee
ee

ee
ee
ee
ee

38¹
38¹

38¹
37-38¹

x
x
x
x
x
x
x
x

x
x
x
x

beven
geven
geneven
lezen
mêten
spêlen
verven

~~beest~~
ligt
ligt
gelega
(verrega?)

bêt
dêt
dêst
grêst
hêt
hêt
nêt
pêst
rêst
vêsen
vêt
~~vêt~~
quên

38⁶
38⁶
38⁶

x
x
x
x

beet
duelgeft/viel-
duelwip/deil - ; deel, pees : sed. e.

gêst
hêt
hêt

gynst?

nêt
pêst
rêst
vêsen
vêt

keel, shat
neet: mit (schep. e)
neet: wervenaam : nachtl. e)
pees : vervoer : nachtl.
klop : schep. etc. peiven
reiven

nête, linne
pêst?
neist?
nê(n)st
nê(n)st?

kweem

5	spricht	ē		§ 38
5	gesät (gegr)		-ege-	§ 38
8	gemäst	ē		§ 38
9	heft	ē		§ 38
12	nêl (mood)		-ede-	§ 38
14	gyprie ^(expe-) ken	ē		§ 38
16	schel (schul)		-ede-	§ 38
16	nêr (waan)		-ede-	§ 38
21	enwiel	ē		§ 38
23	nêl (mulkon)	ē		§ 38
26	(remediert)			§ 38
31	hêt (regt)		-ege-	§ 38

korte a : geen afwijkingen

lange : in open syll. steeds a (uite. vocale, p. 11)
 gesloten syll. a : uite. 16 gedaan t.o. 35 gedaan
 17 gemaakt " 6 gemaakt
 17 Binnant (eif.)
 10 plaats }
 20 plaatsen } plaatsen 14
 32 plaatsen }

korte e : geen afwijkingen

lange a) open syll.

1 soms ei : beeyhing eb xeldu, gemeynde (13)
 2 ee = $\hat{e}$ of $\hat{e}'$

3 e = $\bar{e}$ etc.

b. gesloten

1 ee = $\hat{e}$

2 $\hat{e}'$ =

3 $\hat{e}'$ =

Nnl. ie in betoonde syllaben : $\hat{i}$ (let op gracie
 memoire
 sloerrens)

lange o

a) open syll.

$\bar{o}$ = $\bar{o}$ (m.u.v. 4 verwoorden)

$\hat{o}$ = $\hat{o}$

$\bar{o}$ = $\bar{o}$

b) gesl. syll.

$\bar{o}$ = $\bar{o}$

$\hat{o}$ = $\hat{o}$

} gesl. p. 20-22 theorie en praktijk.

u : gesloten $\hat{u}$

open u : 25 dominatie

32 duvel

39 duzant

reest : wat aaneen
 seep is.

nvl. $\hat{g}$
 maai - weid

'
a

5 dāise (waar ne), sprācht, Nār, Nār
 sprāc, vocal, 6 vocal, mār (maas)
 sprāc, sprāc, dārom, dār, gemāc
 sprāc, vōrgānde, 7 gewār, dār, ge-
 wār, mār, wār, mār, dārom, dār
 mār, 8 Plēn, aldar, verlānde, dār
 hār, Nār, an, deguāntē, Nār
 dārom, āngewēsen, gypriac, mār, hār
 ārd, hār, uypriac, 10 dārom, dārom,
 vocal, vocal, vocal, mār, vocal, 10-
 cāl, vocal, vocal, āngāt, vocal, mār
 vocal, mār, nārvolgende, vocal,
 uypriac, dāmen, vocal, dār 11 mār
 āngāt, vocal, uypriac, nārvolgende
 13 dārom, deguān, sprāc, uyp-
 sprāc, 14 gewār, dārom, plāken, dār
 dār, vocal, dār, mār, gemāchān
 gemāchān, nārvolgende, gened.
 tām. Nār, nārvolgende

sammelingen (0)

onder-een-sammelingen 29
sammelt (54)

11 vocale

aa

ae
a

5 saken, haken,
 6 vocalen, samen
 vocalen, vocalen,
 vocalen, 7 soodanig-
 lyck, samen, maken
 de, samen, stale, ta-
 len, occasie, Poku-
 damus, erwaren,
 tale, tale, waren,
 talen, stale 9 bra-
 len, Vocalen, Vocalen
 Vocalen, Vocalen,
 Vocalen, horen 10
 Vocalen Vocalen,
 saken, qualijc,
 " " " " " " " " " "
 maken, qualijc
 maken, 12 erwaren
 tale, vocalen, tek
 vocalen, vocalen,
 vocalen, vocalen,
 vocalen, horen,
 bladeren, 13 laten
 vocalen, vocalen
 capittel, vocalen
 vocalen, bequame-
 lyc, parin, vocalen
 14 Epititel. vocalen
 sake, samen,
 vocalen, voca-
 len 15 Epititel

10 plaats

35 geden x

16 geden

17 gemaect

17 Binnmaet

20 plaatsen

32 plaatsen

open syl.

e ē etc.

5 redenen, geschreven, gege-
ven, reden, geschreven, lezer, leze
spoken, 6 den genen, gache-
rene redem, geschreven, ge-
schreven, dese, dese, reden
dese, geschreven, binden
mede, dese, dese, weten, bede-
duyke, 8 Pleban, bede, duyke
'egene, mede, spoken, weten
Neder, lantke, te wegen, spoken
spoken, geleven, ingewesen
weren, 9 lesen, leser, gesche-
ven, weten, me, klunkers (4 x) etc.
wesen, weten, 10 dese (4 x) redem,
bekes, redem, legen, de gene
weten, 11 'egene reden, bede-
duyke, dese, geschrevene, dese
spoken, weten, legen, 13 dese
spoken, weten, Dese, skole
weten, dese, dese, dese, legen,
redem, dese, dese, 14 dese
redem, dese, dese, 15
16 even, van wegen, het gene
17 me (= mee), blēten (blaten) - uml. ā
18 digen, vandege, regen,
regenoot, dieren, hēime
mēring, regen, vēsen,
23 quelen, es regel
19 vēsen?

ee e e²

5 reckenem, reckenem, reckenem, recke-
nen, 6 recken, enige, bekkenem,
Sweeden, Swe, klanc, recken, recken
genen, bekkenem, eengsims, enig-
sms, eengsims, bekkenent, alle-
nelyck, enen, enen, 8 S. Packers
9 leeren, Swe, der, hande, 10 enen
11 enen, bekkenem, bekkenem
bekkenem, bekkenent, enen
bekkenent, bekkenent, enige, bek-
kenent, bekkenem, bekkenem
bekkenent, Swe, 18. ombekkenent
Swe, reckenem, Swe, recken, recken
genem, reckenem, recken, 14 ee-
nige, gekkenent, recken, alleenlyc
bekkenem, gekkenent, recken
Swe, bekkenent, enen
17 mee (= mektrop)
19 essen?
20 quelen
27 alleenlyc

8 twee 10 letteren behulp

uml. ā

uml. ā

geol. syll.
ie: 2.
q/w.

open

5 di. geschiden, h^ur, n^ut, d^unen, n^ut, d^unen
di, 7 n^ut, di, d^ungelycke, di, bel^uven
Grickse, n^ur, 12 d^ungelycke, 13 d^unen
10 s^untage
33 l^uffelycke

7 d^urdien, 8 occasie
9 dien
14 Siet
17 die
26 remediest vbb.
27 graciën vbb.
28 memorie
29 geschiden
30 sloerren

17 Siet
26 Sietmen

5 worden, dór, 6 vó
8 Doctór, 11 Schól-mester
29 dór, dór

5 ooc, behouden, gehoort,
8 gewonte, 10 hooft, 11 ge-
hoort, behouden, behoort,
13 gehoort, 14 behoud
14 noodloos, 16 behoort,
schoon, voorzãnde, nood-
loos, 17 gehoort, 18 moot (=
nimmer), noodzakelyk
behoort, 19 regenoot, 20
noodzakelyklyd, gehoort,
noodloos, 23 gehoort, 24
hoort, gehoort, gehoort, 25
behoort, hoort, gehoort, 26
hoort, 26 noodtyc, gehoort
gehoort, gehoort, 29 noodt -
salyc 32 oogst (oort)
33 anstoot, 39 noodzakelyk-
heyt, groot 4 noodden !!!

4, Schól-mesters

woord 10
school 10
dóer 10
noor 10

oort
loren
gewonte
noodloos
hooren
schoon (= moot)
nooit
nood
regenoot
oort (oort)
aanstoot
groot
hoog

< 0
< 0
0 (wonen → 0)
< 0
< 0
< 0
< 0
< 0
< 0
< 0
< 0
< 0
< 0

gesproken
over
kamen
vocaal
nemen
genomen
loren
dolen
boven
vogel
open
viele
honing
mogen
notaris

10
10
10
10
10
10
10
10
10
10
10
10
10
10
10

100
loren
hooren
noodtyc
groot
oog
boom
hoog

^
0
^
0
^
0
^
0
^
0
^
0
^
0
^
0

5 gesproken, over-een-komen,
gesproken, vocaal, 6 vocalen
over-sules, nepende, 8 geno-
men, loven, 8 doringen
9 consonanten 10 uytgesproken
11 boven, dolense, nachtopel
12 opentlyc, vield, 13 komen-
de, 17 loog, 18 opentlic,
overmits, 25 vocales, 26
gentlyc, 28 minore, belome, 35
kome, 29 daren-toren
kamen, doringen, mogen
36 oorttyc, 37 mogen
39 onmogelykheyt, hooft-
ele, 4 scholen

4 noodden

5 soor, aloro
sordanylyc
8 hooren
8 noodtyc
10 tonen, 11 noodloose
14 noodloos, 16 rogen, nood-
loos, 20 noodloos
29 grote, georter
33 hooren, ~~aanstoot~~
35 grooken, grote (3x)
36
39 20 loogvrody

8 getoog

x dól
 x gót
 x gelíft etc.
 x hóps
 x kók
 x kól
 x kót
 x loft
 x morat
 x nót
 x pístól
 x póc
 x roc
 x stóc
 x wórdt

Twes. $\bar{o}$

$\bar{o}$

$\bar{o}$

hóp
 kól
 lot
 roc
 schot
 póc
 stóc
 nót
 wórdt

missaching

Twes. hóp
 Twes. kól
 Tw! lot
 Tw! roc
 Tw! schot
 Tw. gelóft
 póc
 stóc
 nót
 wórdt
 hóg
 dól
 gót
~~hóp~~ jón
 kól
 log
 mógt
 nót
 pól
 rog
 sog
 son
 rogt
 vbr

$\hat{o}$ stapel
 $\hat{o}$ gewas
 $\hat{o}$ metaal
 $\hat{o}$ damp
 $\hat{o}$ kledingsstuk, sinus
 $\hat{o}$ van lower voorzien
 $\hat{o}$? schip of: hy boodt $\hat{o}$
 $\hat{o}$
 $\hat{o}$
 $\hat{o}$
 $\hat{o}$? (waarmee? Et. Wb is opgelost)
 $\hat{o}$ dwang
 $\hat{o}$ been
 $\hat{o}$ ~~+~~
 $\hat{o}$ blank $\hat{o}$ (by toonen)
 $\bar{o}$ ($\bar{o}$)

($\bar{o}$: stek) Twesps.

(dwang)
(mucht)

(voetnoot; vg/WNT s.v.)

risikoot, soeg

sugebat? $\hat{o}$ $\bar{o}$ $\bar{o}$ o.i.v. soegen of soege = heug $\bar{o}$

Tw.

C p. 7 weert niet als weert schrijven maar é